

Szerkesztőség:

BUDAPEST

VIII., József-körút 44. szám.

Kéziratok vissza nem adatnak.

Előfizetési feltételek:

Egész évre . . . frt 10.—

Fél évre . . . » 5.—

Negyedévre . . . » 2.50

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Kiadóhivatal:

BUDAPEST

VIII., József-körút 44. szám.

Hirdetéseket

lapunk számára elfogadnak:

az összes budapesti hirdetési irodák;

Németországban kizárólag

Steiner Adolf hirdetési irodája,

BERLIN és HAMBURG.

☪☉ Budapest, február 1. ☉☽

Krónika.

*(A nagy század vége.)**Budapest, jan. 31.*

Les dieux s'ent vont . . . A liberalismus lebontja sátraikat, bevonja lobogóit, beszegzi ágyúit, életmeti ideáljai kincsesládáit és vissza vonul a hegyek közé, mert jön — a tatár. Jön a tatár; mint valami szilaj sáskasereg sötét falánksággal ráfekszik mezőre, kertre, virágházra, hogy letaroljon mindent, a mit e nagy század lendülete, tudása, világos esze és nagy szíve alkotott, teremtett, gondolt és érzett és hogy ezek helyébe lerakja saját petéit, a gyűlöletnek, a nyers öklelésnek, a tudatlanságnak és a mi ezek természetes hajtása: Istennek ép úgy mint az ember megosztályozásának petéit.

Az emberi kulturának mindig ez volt sorsa. Évezredek fényes kulturája, milliók és milliók fényes eszének, genialitásának ragyogó alkotására rátette mindig kezét az átok és sírba vitt mindent, a mi ifjú volt és igaz, a mit tehát a vad hódító fegyverrel kezében talált: tudományt, művelődést, haladást, emberszeretetet és az Istennel való kibékülés fenséges eszméit. Ázsia földje, középső Amerika humusa óriási tömeges sírkerteket takarnak, melyekben fényes kulturák aluszszák örök álmaikat s Európa még csak a mult század végén emésztette meg a tatár- és gótjárásoknak egy évezredre kiható borzadalmait. És alig száz éve, hogy berendezkedtünk, Magyarországon alig negyven — hogy a dogmákat a lelkiismeret váltotta fel és az úgynevezett «történeti fejlődéseket», vagyis az elbirtokolhatóknak vélt erőszakot és ökljogot a szabad fejlődés és önmegbecsülés joga s ime máris megnyílnak az őselemek zsilipjei és végig zúdul rajtunk a fergeg.

Mi pedig aggódva állunk vetésünk mellett és szorongó szívvel lessük a sötét felhőt, hogy mi lesz ebből? Hát csakugyan haldokolnak azok a nagy eszmék, a mikkell a mult század Krisztust megváltotta és egy sereg kiváltáságos tömlöcztartó kezéből kiszabadítva őt, levitte a népek milliói közé, hogy ime a ti megváltótok, ime a ti Istenetek, az elnyomottaknak, a kifosztottaknak, az eltiprottaknak Istene! Ime Isten. Egy és oszthatatlan és nem lehet azt és jóságát felosztani felekezetek és papok, biboros érsekek és toprongyos napszámosok szerint!

Hát csakugyan lejárt volna magát a liberalismus; le a jogok egyenlő felosztásának; az egyéni tehetségek szabad mozoghatásának igazságai; alaptalannak bizonyult

volna csakugyan az a feltevés, hogy Isten és a föld mindenkié, nem a *mint* született, hanem *mert* született!? Megromlott ez a világ csakugyan, megrothadt ez a társadalom csakugyan annyira, hogy azon csak az ősök szertára segíthetne, a száműzött konfessionálismus, az aristokratismus és az a sok egyéb «mus», a melylyel a régi chirurgia csinálta a jó erkölcsöket, a néma megadást és a jogrendet?

Történetet a népnek!

Nyilvános élő előadásokat a mult ezredek történetéből, az ember tragédiájának, százezeréves rabéletének rémtörténetéből. Történelmi tanszékeket a forumra, népgyűlésekbe, be a parlamentbe, valahányszor a kurtaemlékezetű plebs, vagy a szemforgató osztályosok és csatlósai félreverik a vészharangot és visszakövetelik az egyiptomi husosfazekakat, az osztályrendszert és a konfessionalismust! Le a lepellel, ha nem tanultak eleget és rövid negyven év alatt elfelejtették azt a keveset is. Ha oly rémgyorsan ellillant emlékezetükből, hogy mit miveltek Európában azok a «vezetésre hivatott» osztályok. Hátra a tekintetekkel! Ki volt akkor az a magyar nemzet és mi? Kik ették meg akkor az ország vagyonát, jövedelmét, földjét és a nép millióinak kezemunkáját. Volt-e Magyarország egyáltalában? Dehogyan volt.

Volt egy pár ezer főúr és volt egy pár ezer pap, és volt egy pár millió névtelen rab. És volt egy ország nemzet nélkül, voltak igavonók jogok és remény nélkül és volt egy Isten, a ki nem látta az áldozók könnyeit és voltak esdeklő fohászzkodók, a kik soha nem látták Istenök jóságos kezét. De voltak tömlöczök és vesztőhelyek, volt deres és úriszék és volt vadászati jog «tilos» nélkül a paraszt földjén és hitvesi dämvdján.

Hogy ennek ellenében mi nagyot és fényeset mivelte ebből a csepp országból a liberalismus alig 30 év alatt, mint gyúrt belőle egy egységes, büszke és folyton vagyonosodó, művelődő nemzetet, ám lássátok!

De azért, mert a parvenu demokratia sem tud ellentállni az árva- és egyéb pénzek csábitásainak, azért, mert az üres stréberség felfelé tolokodik és kakuktojásait belerakja a más verejtékén épült fészekbe; azért, mert a tehetségek szabad versenyterén beleizgáskodik a jellemtelenség is, meg a nagyhangú hatalomvágy és élvhajhászat: még azért nem feledtük el, hogy hajdanában miféle eszközökkel szereztek tulajdonjogokat a kontinens háromnegyedére az uralkodó osztályok, hogy a vakbuzgó felekezeti ima daczára is mennyi gonosz erkölcstelenség uralkodott a földön s hogy nem a demokratia az, a mely

tehetség, tudás és kötelességérzés nélkül osztja fel még maiglan is ennek a jó országnak összes hivatalait a maga emberei között.

A liberalismus megbocsát, de nem felejt és ha a demokratia nem jól viselkedik is a zöld asztal mellett, mint a hosszú kötélre eresztett kezdő úszó a vízben: úgy jó lesz meggondolni, hogy a kapzsiságot legalább nem mint kiváltságot kívánja gyakorolni és hogy nem zárja ki a lefolyt századok uralkodóit az együtt működésből. De ha a liberalismus megbocsát is mindent, egyet meg nem bocsáthat soha, mert hisz a tudás az ő életerejé és ősforrása: a tudatlanságot és tájékozatlanságot azt nem bocsátja meg. Nem nézheti szóltan, mint dőlnek ki sorban oszlopös emberei és zászlósai, mint hamisítják a történelem igazságait, mint árulják el a szabad lelkiismeret és az emberszeretet frigiditását egymásra sorra és mint dülnek fel az Istenség oltárait az oltáremelés ürügye és zászlaja alatt.

Azt nem állhatjuk szó nélkül, hogy a magyar parlament, a mely mindekkoráig a liberális világfelfogás és a vallási türelmesség foruma volt, mily capuczinus világnézet színhelyévé sülyedt a lefolyt napokban. Ezt nem bocsáthatjuk meg soha!

Mikor egy nemzet kulturniveauja sülyed, legyen meg legalább az a vigasza, hogy nem belső tatárjárás okozta. Ha külről jön az ár, akkor végzet; ha belső csapás sülyeszt egy nemzetet akkor — szégyen.

Homo.

Ha te úgy szeretnél

Ha te úgy szeretnél
A hogy' én szeretlek,
De sohase' volna
Nevető jókedved!

Nyugodatlan szívvel
Párnádra omolva,
Se napod, sem éjed —
Nyugtod sohse' volna.

Fejed lehajolna
Csüggetegen, árván,
Mindig értem sírnál,
Mindig engem várnál!

Ignotus.

Az embereknek le kell ereszkedniök, hogy egymással találkozhassanak.

Emerson.

A boldogság nem könnyű dolog; nagyon nehéz azt magunkban, és lehetetlen másokban találni.

Chamfort.

Az okos ember nem az örömet, hanem a fájdalomnélküliséget keresi.

Schoppenhauer.

«Sem szeretni, sem gyűlölni» — ez a bölcsesség egyik fele, »semmit sem mondani és semmit sem hinni» — a másik.

Schoppenhauer.

Huszonnégy óra.

Irta:

SZOMAHÁZY ISTVÁN.

I.

Vizkereszt napjának estéjén, körülbelül háromnegyed tizenkét óra táján, a következő érdekes esemény történt a Lipótváros egyik jól ismert halványsárga családi házában:

Az elzárt üveges folyosóról ugyanis valami zaj, beszélgetés hallatszott be az öreg házi úrnő hálószobájába s egy-két percz múlva egy félénk kéz csöndesen megzörgette a kárpitajtót.

— Kérem nagyságos asszony, szólta be a szobaleány izgatottan, méltóztassék fölkelni egy kissé!

Özvegy Gerson Róbertné, kinek az álom azonnal kiment a szemeiből, ijedten könyökölt föl ágyában.

— Ki van itt? kérdezte hangosan.

— Én, mama, én, felelt egy másik, egy csengő asszonyi hang, mire az öreg asszonyság sietve kapott magára néhány ruhadarabot s gyorsan tolta félre az ajtó ruganyos aczélezárát.

— Te vagy Margit? mondotta csodálkozva. S a natal asszony csillogó szemei közé tekintve, aggódó hangon folytatta:

— Mit keressz itt ilyenkor, az istenért!

Dr. Zimonyi Lajosné, született Gerson Margit, fáradtan dőlt le a divánra, sarkig erő csuklyás köpönyegét csöndesen ledobta magáról (alul csak egy karcsú, vérvörös pongyola öltöny simult a főváros ez ismert szépségének természetére) s közönyösen így szólt:

— Otthagytam a férjemet. Elhatározott szándékom, hogy többé nem fogok hozzá visszatérni.

S mikor a megrettent mama e kijelentésre ijedten ugrott föl a helyéből, a szép asszony higgadtan, minden izgalom nélkül elmesélte az egész történetet, a mely azóta a főváros minden délutáni társaságában tárgyalás alá került s melyről egy francziás hajlandóságú ujság már pikáns cikket is tett közzé valamelyik hétfői számában.

Gerson Margit ugyanis tizennyolcz éves korában nőül ment dr. Zimonyi Lajos budapesti ügyvédhez, a petrovényi grófi hitbizomány s a rengeteg vasműrészvény-társaság jogi képviselőjéhez, ki a fővárosnak egyik leg-hódítóbb don Juanja volt s bőven megérdemelte azt a negyed milliós hozományt, mely a csinos lipótvárosi kisasszonynak apai öröksége volt. A házasságot mi sem zavarta meg mindaddig, míg a fiatal asszony egyizben rá nem jött, hogy férje évek óta csalja s havonként ezer forinttal segélyez egy ismert naiv színésznőt, ki a megközelíthetlenség hírében állt a színházi gourmandok körében. A házastársak között keserű jelenetek folytak le s Margit mindinkább meggyőződött, hogy a jóakaró közönyt, melylyel eddigelé férje iránt viseltetett, hideg megvetés váltja föl szívében. Mindazonáltal kerülte a skandalumot, a külszint tökéletesen megóvta s a világ miű sem tudott meg az egész esemény felől. A fiatal asszony, kibén csodálatos erő és jellem lakott, más egyebekben keresett szórakozást; hajadon húga kíséretében társaságokba, irodalmi gyűlésekbe járt s a két csinos, szellemes arczú teremtés, a maguk rövid prémes bundácskájában, már szinte annyira hozzá tartozott az akadémia sárgafüggönyös kis terméhez, mint az akadémikus urak hajlott sasorra s fehér, tisztelretreméltó koponyája. Egy öreg, eleven nyelvű orientalista, egyizben oda is sűgött az elnökhöz, a ki éppen a gyűlést akarta megnyitni:

— Talán még öt perczig váránk kegyelmes uram!... A kis Zimonyiné tollas kalapját nem látom még odabenn!...

A Kisfaludy-társaság valamelyik havi ülésén egy fiatal egyetemi tanár, *Nógrády* László — kit egy vasutigazgatóné *Jourjáról* már régebben ismert — aesthetikai felolvasást tartott a mult századbeli magyar szerelmi poésisről s több egykorú verset szőtt az előadásába. A gyöngyvirág illatú kis teremben, a ragyogó szemű, lelkes asszonyok közepette valami különös elragadtatást keltek e régies zamatú, naiv költemények s a fiatal professor komoly hangja, mely minden jelenlevő leány szívében akut szerelmi lángot lobbantott föl, édes csengéssel röppent szerte a girandoleok, a zöld terítős abrosz mellől. Az asszonyok lelkében szentimentális vágyakodások keltek életre, a nagy sóvárgó szemekben a szerelem, az érzékek szomjúsága látszott; mindazok a gömbölyű, plastikus karok ölelni, dédelgetni szerettek volna valakit, mint egy édes, dallamos muzsikára. Zimonyiné, a kinek lelke diszkrétebb és szemérmesebb volt mint bármely leányé, egy kissé elpirulva dőlt hátra, csak néha váltva egy-egy édes pillantást a hűgával, kinek apró, keztyűs keze csöndesen pihent az övében.

Nógrády, a kire a fiatal asszony szüzsies szépsége éppen oly hatást tett, mint a közönség többi részére, a gyűlés végén pár tréfálkozó szót váltott velük s egész a képesterem ajtajáig kísérté őket, a hol Ágnes kisasszonnyal még egyszer kezet rázott. De a zárt ülést, mely a felolvasásokat követte, úgylátszik hamarosan megunta, mert a nádor-utcza egyik boltja előtt megint utólérte a hölgyeket s egész a Zimonyiéek lakásáig velük tartott. A kapuban vidáman beszélgettek még pár perczig s a professor, bolyhos gallérját a nyakába húzva, füttyörészve, derülten ment tovább az *Andrássy-út* irányában.

A Zimonyiné csütörtöki *Jourján* többször összetalálkoztak ezentul s a világ jó ideig abban a véleményben volt, hogy *Nógrádyt* az *Agnes* kisasszony pajkos szemei teszik oly állhatatos vendéggé. De a bájos asszonykák, kik hetenként idesereglettek, csakhamar kitalálták a valóságot. *Agnes* kisasszony egyszerű kifogás volt; mindez a szellemeskedés, e néma s mégis szemmelátható hódolat kétségtelenül ezt a komoly, csöndes asszonyt illette meg, a kit férje botrányos módon elhanyagolt. Ők még talán mitsem tudtak felőle; de a világ már teljesen tisztába volt azzal, hogy szeretik egymást. Zimonyiné, ha e sejtelen megfordult a fejében, bizonyára elpirult; mert e nemes, tiszta teremtés, kiben egy leány minden bájossága egyesült, irtózott volna attól, hogy férjéhez még gondolatban is hűtlenné legyen.

A viszony, mely a házastársak közt fenállott, már öt vagy hat hét óta teljesen hideggé vált. *Margit* egy reggel, a hálószoba szőnyegén, egy ibolyaszínű levélkét talált, melyet férje, minden valószínűség szerint, a zsebéből ejtett ki. Az erényes hirben álló naiv színésznő pár bizalmas sora volt ez, melyben a kis *Cherubin* egy kissé kényes dolgok felől értesítette Zimonyit; legalább *Margit*, kit e piszkosságok némi undorral töltöttek el, megvetéssel dobta el a levélpapírt. De aztán meggondolta a dolgot, a levélkét borítékba zárta s egy kis czédulán ennyit írt melléje: «Itthon feledte.» A levelet még délelőtt elküldte férje bálványutczai hivatalába. Sem ez alkalommal, sem később, egyetlen szemrehányó szóval sem illette Zimonyit; méltatlannak tartotta volna, hogy fölösleges magyarázatokat követeljen. De evvel a két szóval teljesen czélt ért; férje csak a világ előtt tartotta fenn a hitvesi viszonyt; ha egyedül maradtak, idegenek és közönyösek voltak egymásra nézve.

Január elején, a vasműrészvény-társaság ünnepes közülése után, nagy bankettet rendeztek a *Hungáriában*

s a gróf, a részvény-társaság elnöke, hajnali két óráig együtt tartotta az igazgatóságot. Zimonyi, a ki csak frakkban érezte jól magát, három vagy négy felköszöntőt mondott s az utolsóban már a felszolgáló pinczéreket éltette mert a pezsgő egy kissé mindnyájukat megzavarta. Két óra után gyalog ment haza; távol attól, hogy mámoros legyen, de kipirulva, nehéz léptekkel taposva a korzó megfagyott aszfaltját. A czitadella felől hideg szellő lengett; Zimonyi úgy érezte, hogy az egész világot keblére tudná ölelni. Egy rendőrt, ki a viragó előtt álldogált, szivarral kínált meg s aztán szapora léptekkel sietett tova a homályban a budapesti city felé.

Margit aludt már s Zimonyi rendesen vigyázott, nehogy nejét hazajövele fölébressze. De ma mámorosan és lángoló vérrel, néhány perczig csöndesen gyönyörködött a fiatal asszony pompás alakjában, melynek körvonalai meglátszottak a halványkék selyem paplan alatt. A dús, sötét hajfonat alól kilillogott a nyak egy fehér darabja s Zimonyi, kiben a hosszas fáché még növelte a neje iránt való vágyakodást, lélekzetét visszafojtva állt még pár pillanatig az ágy mellett. A küzdelem, mely lelkében keletkezett, nem volt hosszas; hirtelen lehajolt az ágyhoz s neje gömbölyű, szép vállát szenvedélyes hévvel csókolta meg. De a láng, mely most vérét átfutotta, csakhamar kialudt; mert *Margit* egyszerre fölébredt s megértvén mi történik, haraggal ült föl ágyában.

— Ön még közeledni merészel, szólt izgatottan és remegve. Azok után, a mik köztünk történtek, ez gyalázat!... Menjén azonnal innen, mert különben én fogok eltávozni.

Zimonyi, ki még a feleségét nem ismerte teljesen, kérésre fogta a dolgot.

— De *Margit*, ne legyen oly hideg, kérem. Ha vétettem, bocsássa meg, hisz tudja, hogy csak önt szerettem mindig.

— Ej, hagyja ezt a gyerekeskedést! Tudhatja, hogy köztünk mindennek vége. Egyszerűen a látszat kedvéért vagyok itt, meg mama kedvéért, a ki mitsem tud. Köztünk mi sem változhatik meg többé, erről biztos lehet.

— Ez végső elhatározása?

— A legvégső.

— Nos jó, ha kényszerít, kimondom. E szenteskedéssel nem ejtett többé tévedésbe. Mindez üres kifogás, a melyben nem hiszek. Nem csak én, de az egész világ ismeri a valódi okot.

— S mi az?

— Hogy önnek kedvese van!

S nem várva meg a választ, gunyos cynismussal folytatta:

— Remélem tudja, hogy kiről van szó! Arról a botrányról beszélek, melynek *Nógrády* László úr a másik hőse. Különben én voltam az utolsó, a ki ezt megtudtam. Legyen nyugodt, mindenki beszél felőle.

Kezeit összeszorítva, *Margit* hidegen emelkedett föl. Egy tiszta és vérig sértett asszony önérzetével, melynek sulya alatt e gyáva vádaskodó egészen megsemmisült, halkán és hangsúly nélkül szólt:

— Takarodjék innen!

S mikor Zimonyi habozva állt egy pillanatig, kis kezével olyat ütött az éjjeli szekrény márványlapjára, hogy a gyertyatartó csörömpölve esett a földre.

— Rögtön ki ebből a szobából!

Cigarettáját meggyújtva, Zimonyi szó nélkül távozott. De az ajtóból visszafordult még egyszer:

— A többit majd holnap intézzük el!

De *Margit* már másnap nem volt ott; még ezen az éjjelen, egy percnyi késedelem nélkül kocsira ült s az édes anyja lakására hajtattott.

II.

Január közepe táján. anyja s Ágnes huga társaságában Margit Abbaziába utazott, mivel a kis lány aggasztóan köhögött pár hét óta, s a doktorok enyhe levegőt ajánlottak. A napsugaras pálmák közül, a Villa Zanze terraszáról, Zimonyiné több ízben irt Nógrádnak s levelei mindig magukkal hozták a tenger és a narancsok édes illatát. A professzor már többé nem leveleket irt; ő valóságos szerelmi dolgozatokat küldött az ádriai tenger bájos telepére, tele poëssissal és rajongással a fiatal asszony iránt, ki állandóan ott lebegett a cathedra fölött, a hol Nógrády az előadásait tartotta. A szürkekabátos, rövidlátó filozofusok, kik ebben a félévben hallgatói voltak, bizonyára alig sejtették, hogy az *Ember tragediájá*-ban (a mi e semesternek egyik főtárgya volt) minden asszonyban, akár Évának, Juliának vagy Izaurának hívják, a Margit csendes, komoly karaktere tükröződik vissza.

Márczius vége felé tértek vissza Abazziából s már májusban a Gersonné svábhegyi villájába hurczolkodtak, a hol a nagy meleg beálltáig tartózkodni szándékoztak. Nógrády csaknem mindennapos vendég volt a hölgyeknél, kikkel hosszas sétákat tett az ibolyás hegyoldalakban, s tréfálva, kaczagva toppant be velük együtt a villába, a hol az öreg urnó alkonyattájt már türelmetlenül várta őket. Rajta kívül alig volt más látogatójuk; mivel Gersonék, az ismert skandalum óta, majd minden összeköttetést megszakítottak a világgal.

Ágnes, a ki a dolgokkal meglehetősen tisztában volt, több ízben ingerkedett a nénjével:

— Nos, még mindig tagadunk? Azt hiszem, Gitta, a szived mostanában meglehetősen el van foglalva. . . De azért nem szükséges elpirulnod. . .

Mert csodálatos, de úgy volt: Margit, asszony léte, szinte naivabb volt, mint a huga s pirult a gondolatra, hogy a professzor szerelmes belé. Pedig mindketten régóta tisztában voltak azzal, hogy szeretik egymást s minden szavuk, melyet egymáshoz intéztek, vágygyal és melegséggel volt elárasztva. De Ágnes bizonyára tudósabb és pajkosabb volt lelkében, mint ez a romlatlan asszony, ki sohasem olvasott frivol könyvet és sohasem bocsátkozott olyan társalgásba, melyben kétértelműségek fordultak elő. Még a lipótvárosi jourok szabadszáju gavalérjai is megváltoztatták a beszédbeli tónust, mikor Margit a maga derült, barna szemeit s tiszta, nyílt homlokát feléjük fordította.

Május vége felé egy derűs tavaszi délután volt, hogy Zimonyiné s Nógrády egyedül ültek a villa terraszán, mely előtt, a virágágyakban, bársonyos szegfűk s nagy gömbölyű pünkösdi rózsák illatoztak. Idekűnn édes csönd volt, a villák nagyobb része üresen állt még, csak itt-ott gyomláltak, bibelődtek a kertészek. A szobaleány, ki ozsonnához terített, ki- és bejárt az edényekkel, s Ágnes egy új francia keringőt játszott a nyitott ablak mellett. Az élet szépnek és kívánatosnak látszott e tiszta délután, s mindketten a boldogság egy kimondhatatlan áramlatát érezték. Margit fölnevezett olykor himzéséből s bájos, mosolygó szeme bizalmasan mélyedt el egy másodpercze a professzor lelkesült pillantásába. Mindenféle közönyös tárgyak felől csevegtek jó darabig; de jóformán nem is tudták, miről van szó s csak egymás hangjában gyönyörködtek. Messziről ide látszott az egész főváros, az ezüstös folyam, melynek hátán cifra propellerek usztak a Margit-sziget zöld bokorerdője felé s a levegő tiszta és fényes volt, mint az ég sötétbe játszó kékje. A tavasz illatai és színei lebegtek mindenütt s a Margit egyszerű, világoszürke ruhája csodálatos harmoniában állott az aranyos májusi derű nyugalmaival. Nógrády elragadtatva nézte egy darabig.

— Tudja-e, szólt aztán, hogy maga egész leány? . . . Én sokszor azt hiszem, hogy ez a két év csupa képzelődés, s ez a házasság egyszerű álom. . . Szinte lehetetlen, hogy ezt a pillantást egy férjes asszony megőrizze.

— Néha, mondotta Margit, magam is azt hiszem, hogy álom; különösen éjjel, a mikor a leánykori szobámban fölébredek. De, fájdalom, csakhamar meggyőződöm, hogy nem az, hogy a valóság nagyon is komoly.

— S tudja, hogy olykor kísértést érek: az anyjától kérni meg a kezét?

Mit sem felelt, de a himzést egyszerre abba hagyta. Kis kezére, mely az asztalon pihent, Nógrády most reá tette a magáét, s látván, hogy Margit nem ellenkezik, hirtelen föléje hajolt és megcsókolta. Zimonyiné egész a hajáig elpirult, de aztán szeliden tette kezét a professzor magas homlokára, mintha egy értelmes ragaszkodó gyermeket akarna megvizsgálni e gyöngédségével. E puha, finom kis kéz melegét érezvén, Nógrádyt egyszerre átjárta az a tudat, hogy ez a komoly asszony egészen az övé, s hogy az ő lelkesülését, szerelmét teljes nagyságában viszonozzák. Mitsem szóltak többé; ez a kis kéz a leghevesebb vallomáznál is többet mondott.

Míg az ozsonnát fölhoradták, míg Ágnes léha módra babrált az ujságok közt, míg a kertész a karókat kötözte, igazgatta, ök ketten dalolni és táncolni szerettek volna, bár nem voltak egészen tisztában azzal, hogy a jó kedvüket mi okozza voltakép? Valami különös lelkesedést érezték, s szinte a könyekig meghatotta őket, hogy az idő ilyen szép, hogy egy vinczellérfiu egy taplóbőrű csacsit hajt föl a hegyi úton s hogy a kává ilyen pompásan sikerült. A legközönségesebb dolgok is olyan hatással voltak a lelkükre, mint a Marseillaise dallama vagy egy fülbemászó keringő. Érezték mind a ketten, hogy az élet szép s hogy leirhatatlan, szavakba nem foglalható gyönyörűség: itt ülni a nyitott terrazon, s ez arany-szegélyű, vékony porcellánról csipegetni az édességeket és a csemegéket. A szemük ragyogott s folyton azt szerették volna mondani: Boldog, boldog vagyok, édes. . .

Margit — bár maga sem tudta tisztán miért? — ez időben különösen szorgalmazni kezdte a válópört, melyet még január havában megkezdett. De Zimonyi hallani sem akart a válás felől. A Lipótváros ez izmos gavalérja most egészen garçon életre rendezkedett be, a nap nagyobb részét mulatsággal töltötte el, színházba és társaságokba járt s olyan fiatalos hévvel udvarolt mindenfelé, hogy a városrész összes backfischei beleszerettek. Az ujságokban sürűen megfordult a neve, új és sensatiós fogatot rendelt meg Párisból s májusban egy lova elsőnek ért be a tavaszi handicapon. Egyszer — május végén — találkozott a feleségével s hódolattal emelte meg előtte a kalapját; de Margit közönyesen bicczentett a fejével s hidegen sétált tova a hugával. Junius elején Zimonyit képviselővé választották meg a petrovényi kerületben, a hol egy évszázadra demoralizálta az egész környéket. Szóval úgy látszott, hogy a nyilvános életben keresett kárpótlást azért, a mit a házasságban elveszített.

Pedig nem úgy volt; ez a gyakori szereplés mind csak arra szolgált, hogy Margit szívfájdalmat kapjon azért a kincsért; a mitől saját magát megfosztotta. Ez a felületes, érzéki ember, a ki még csak sejtelemmel sem bírt a felesége igazi jelleme felől, képes volt komolyan azt hinni, hogy Margit megbánhatja azt, a mit elkövetett. E viruló és kívánatos asszony, most, hogy egészen távol volt tőle, olyan leküzdhetetlen vágyat ébresztett föl benne, hogy némelykor egészen elvesztette az eszét. Bár az érzéki föllobbanásokon rég túl volt már, némelykor, éjszaka-ként, azt hitte: éveket adna az életéből, ha Margit még egyszer az övé volna. Érzékeit, melyek uralták, semmi sem elégítette ki többé; viszonya unottnak és

ostobának tünt föl előtte; azt híven: nincs nő ez egyen kívül, a ki ezt a vad fellángolást lecsillapíthatná. Bár nevelésnek látszott önmaga előtt is, bolondul szerelmes volt a feleségébe, a ki a faképnél hagyta.

Hiába volt minden: kérés, fenyegetés, rábeszélés, Zimonyi hallani sem akart a válás felől. Gersonné egy távoli rokona, valami öreg képviselő, a ki ügyvédi irodát is tartott, világosan megértette vele, hogy a kibékülésről szó sem lehet többé s hogy egyszerű nyűg mindkettőjükre nézve, ha a viszony törvény szerint föl nem bomlik. Az öreg Gersonné egy izben maga járt ott a veje bálványutczái lakásán, de Zimonyi határozottan kijelentette, hogy a neje tervét sohasem fogadja el. Vágyától és érzékeitől elragadtatva, egy gyermek szívósságával könyörgött az öreg úrnőnek, hogy Margitot visszatérítse hozzá. Kérése, ígéretei annyira meghatották az ősz dámát, hogy szinte könyezve tért vissza. De csak a mama volt vajból; Margit vas volt és gyémánt.

Igy álltak a dolgok, s az irodalomtörténet szelidlelkű professzora esténként azzal a tervvel foglalkozott, hogy Zimonyit párbajra kényszeríti és agyonlövi. Az új Tantalusnak ajkai előtt volt a boldogság; egyetlen szó gátolta meg, hogy ez édes asszony örökre az övé legyen. De még csak reménye sem lehetett arra, hogy a férj ez egyetlen szót kimondja.

III.

A fürdőzésnek legfőbb évadján, július vége felé, a hogy a nagy ülökosarak öbléből a vitorlások nyári regattáját szemlélték, a hosszú, kavicsos esplanade-on, mely pajkos operette dallamoktól visszhangzott, Katona bácsi, a levélhordó egyszer csak állomást tartott előttük a körútjában.

Mikor a gőzhajó, vagy az öreg Katona megérkezik, a fürdőhelyen mindig bizonyos sensáció támad; valami örömteljes sensáció, mint a mikor a fecskék visszatérnek a távol napkelet tájairól. Margit, a ki világos esernyőjét kényelmesen a háta mögé tartotta, hirtelen letette a látócsövét, melylyel a shoonerek vitorláját követte.

— Egy levél, nagyságos asszony, mondotta a biczegő postaszolga tisztelettel.

Egy apró, sárgabájatszó levél volt, a deauvillei postabélyeggel általítve. Margit egy perczig kíváncsian szemlélte a távol Bretagne kis hírnökét, de aztán unottan szólott:

— A férjem írása.

Nógrády, a kinek világos saccojába egy nyiló rózsabimbó volt tűzve, hirtelen fölugrott Ágnes mellől, kinek eddig fiatalos lelkesedéssel udvarolt.

— A férjétől? szólott izgatottan.

S fürkészve, kíváncsian tekintett a Margit szeme közé, míg az a levél sorait átfutotta.

A Zimonyiné pillantásából világosan látnivaló volt, hogy a levélben különös és merész dolgok állhatnak. A fiatal asszony, ki eleinte sápadt volt, egyszerre egész a homlokáig elpirult. Keze, a melyben a papirost tartotta, gyöngén remegni kezdett s a szemei haragosan megvilantak. A professzor, a ki e hatásokat élénken, figyelemmel kísérte, nem tudta tovább megállani szó nélkül.

— Mit ír? kérdezte halkan.

Válasz helyett Margit átadta neki a levelet, a melyben a következők állottak:

«Ki fogsz nevetni talán, de mindegy, kimondom titkolózás nélkül: e fürdői zaj, fényűzés, e hullámzó élet közepette a gondolataim folyton veled vannak s azt hiszem minden iránt eltompultam már ez egy érzésen kívül, mely hozzád köt. Ne hidd, hogy bennem nem támad föl a jobb ember néha: beléegyezni mindenbe, a mit kívánsz, fölmentve téged e gyűlöletes viszony kötelékei alól. De

ha már úrrá vált bennem e nemesebb gondolat, megnyugodván, megint csak érzem: lehetetlen, hogy így hagyjalak el, egy szó, egy édes óra, egy mosoly, egy köny nélkül. Örületbe visz, hogy a hétszáz napon, a mig az enyém voltál, nem is tudtam egészen: micsoda kincs és gyönyörűség a te lényed, pillantásod, márványnál fehérebb vállad, te magad, te ingerlő, drága, komoly teremtes te. Visszagondolva e napokra, most, hogy elérhetetlen vagy, beteggé tesz a vágy, meghallani még egyszer ama szavakat, melyeket *akkor* intéztél hozzám, látni aggodalmas, izgatott és mégis csábító pillantásodat, a melyet *akkor, otthon* vetettél rám. A nábob, ki minden bankjegyét a kandalló tűzébe dobja, filozofus és bölcs hozzám képest, a ki téged elveszítettelek.

«Hallgass meg hát, könyörgök hozzád, legutoljára. Elválok tőled, jó, de egy föltétel alatt: *tölts velem még huszonnégy órát, mielőtt útaink örökké elhajlanak.* Egy nappal több, vagy kevesebb, most már mindegy neked. A világnak mitsem kell erről tudnia. Utazz ide titokban, Párisban várni foglak. Esti nyolczkor ér ide a deauvillei express; másnap ugyanebben az órában visszatérhetsz Párisba. Itt, a fürdőn, egyetlen lélek sem fog látni. Esküszöm neked és becsületszavam adom, hogy e föltétel mellett mindenben megegyezem, a mit kívánsz; s rajtam nem múlik többé, hogy házasságunk minden késedelem nélkül fölbontassék. De esküszöm neked, ugyanily esküvéssel, hogy e föltétel nélkül, az én akaratommal, sohasem fogok elválni tőled. Rajtad függ most egészen, hogy jövőd fölött úgy rendelkez, a hogy kívánod.

«Van talán egy-két emléked, a mi kedves; ezekre kérlek, gondold meg jól ezt az ajánlatot s ne útasítsd vissza elhamarkodva, mert sohasem teheted jóvá. Engem, a ki annyira szeretlek, te nem gyűlölhetsz engesztelhetetlenül.

«Határozatod felől táviratilag értesíts.

Férjed: *Dr. Zimonyi Lajos.*»

Csönd volt közöttük néhány perczig, de mindketten érezték, hogy itt a forduló pont, életük legfontosabb percze. Az esplanade-béli zenekar vidám polkába fogott, bájos asszonyok sétáltak föl meg alá, világos nyári toilette-jeikben; egy kis szőke baby nagy karikát hajtott előttük a pálczájával. Mindenki mosolygott, udvarolt, szívta a tóparti levegőt; könnyű, finom czipők puhán siklottak tova a fővenyes sétatéren, s bódító illatba verődött össze a víz különös levegője, a délies virágok kilehellése s az asszonyok ingerlő parfumeje. Távolról hegyek és szőlők látszottak ide s egy-egy nyárilak kaczer tornyocskája kivillogott a zöld lombok közül. A clubház felől ágyudörgés hallatszott, a matrózok hurráztak, mivel a gróf karcsu vitorlása, a «Fehér rózsza» győztesül futott be az öbölbe.

A sétálók megálltak egy perczre s Ágnes néhány skótsipkás kis lány ismerőse kecses pukkerlikkel üdvözölte Margitot. Nógrádynak alig volt alkalma, hogy odasugja:

— Nos, mit fog tenni?

Nem lehetett válaszolni a szomszédok miatt, de Margit arca megvető, hideg mosolyra fordult. Csak két-három percz mulva szólt:

— Önző és érzéki, mint mindig!

Egész este nem beszélhettek egymással egy intim szót, a tó fölé rugó vacsorázó terrasson nagy társaság volt körülöttük, s folyton jó kedvet, kaczagást kellett affektálni, nehogy a viselkedésük feltűnő legyen. Körülbelül éjfélig ültek a vacsoránál, a mely alatt Margitnak egy vidéki ügyvéd udvarolt, a ki pikánsnak és érdekesnek találta e komoly, elvált asszony társaságát. Nógrády, a kinek egy törvényszéki elnökné volt a szomszédja, folyton egyik tárgyról a másikra ugrált, mert lehetetlen volt ebben az állapotban hosszasan elmerülni valami beszédbe.

Csak éjjel után, a hogy a hölgyeket hazakisérték, a Stefánia-udvar sötét árkaíjai alatt kerültek egy pillanatra egymás mellé, míg a többiek a kapu előtt várakoztak. Margit melegen szorította meg a professzor kezét s csak ennyit mondott:

— Gondolkodjék az éjjel férjem ajánlata felől. *Én azt fogom tenni, a mit ön tanácsol.* Minden öntől függ. Majd reggel, a kútnál, megbeszéljük a többit.

Eltűntek a szállóbeli folyosón, s minden csöndes és sötét lett ismét. Csak fenn, az emeleten világosodott meg a Margit sarokablaka, s úgy tekintett ki az éjszakába, mint egy nagy, tüzes, kérdő szem, mely kíváncsian várja a feleletet.

IV.

Nógrády László, a hogy a sötét, elhagyatott tópartra léért, legelőször is így szólt a lelkében:

— Óh, a gyalázatos... Még van benne annyi vakmerőség, hogy ilyen szemtelen ajánlatot tegyen!... Birni akarja ezt az édes asszonyt, mintha mi sem történt volna köztük!... De hiszen várhatsz arra, akár ítéletnapig.

Eszébe jutott, mennyire féltékeny volt némelykor, mikor Margitot még messziről imádtá s az asszony együtt lakott a férjével. Sokszor azt hitte, hogy valami nagy bolondot kell elkövetnie, mikor a Zimonyiék kivilágított ablakai előtt elsétált. Az a gondolat, hogy Margit, a hevülés drága perczeiben, más férfi karjaiba dőlhet, lánggra lobbantotta a vérét s utczárol-utczára kergette, mint valami hajléktalan csavargót. S ez az ember még remélni meri, hogy az asszony, mint valami regényes szerető, titokban visszatér hozzá s átengedi magát a vágyainak, a szomjuságának, a szerelmi érzékei föllobbanásának. Úgy érezte, megölné, ha most itt volna, mert maga az ajánlat is sértőnek, durvának tűnt föl a szemében.

A nagy, messze tavon rejtélyes, árnyékok mozogtak, sötét hegyek olvadtak össze a mennyboltozattal, s valahonnan a tulsó partról csillagként fénylett ide egy magányos gyertyavilág. A vitorlásokat csöndesen libegtette az éjjeli szellő, az úszóház felől egy keskeny szandolin közeledett. Távol, a szőlőkben, virrasztó tücskök csiripeltek s a víz szeliden ringatta a csillagok ezüstös másait. Lány és poétikus volt minden; a hangok és színek titokzatos homálya egészen körülfolyta s altató zúgásba olvadt össze a nádas suhogása, az éji rovarok döcögő hangja s a kőpart szelid hullámverése. A tulsó parton sipolt az éjjeli gyorsvonat, mely a naptól már a mosolygó tengerparton fog elbucsúzni, a kikötőváros üveges pályaháza alatt...

Meghuzódva a kosárszék mélyében, kezében egy sziporkázó szivarral, Nógrády a lehetőségek egész sorozatán végig gondolt. Világos volt előtte teljesen, hogy Zimonyi állani fog a szavának s a maga részéről minden eszközzel meggátolja a válást, ha az ajánlatát nem fogadják el. Viszont tudta, hogy e huszonnégy órai mártíromság révén a jövő egész boldogságát megvásárolná, s mindörökre az övé lehetne ez a drága asszony, a ki nélkül most már élni sem tudott volna többé. De lehetséges-e, hogy ő ez ajánlatban megnyugodjék s maga segítse elő ezt a botrányos pásztorórát, melytől egész lelkében irtózott?

Az idealista, a nemesebben gondolkodó ember így szólalt meg benne: »Nem volnál-e hitványabb, mint a férje, ha ebben megnyugodnál? Ezt az édes teremtet, a kit imádsz, vezetheted-e magad egy gyűlöletes férfit karjai közé? Megállanád-e örülés nélkül e huszonnégy órát, melynek bizonyosságai felől nem lehet lelkedben kételkedés? Nem inkább-e örökös boldogtalanságot, mint e gyalázatos megalkuvást? Hiszen már maga e töprenkedő

habozás is méltatlanná tesz arra, hogy e nemes, komoly teremtetés a tiéd legyen.«

De a másik, a hideg bölcselkedő, így beszélt: »Minő ostoba, sentimentális felfogás! Hát nem töltött-e ezzel az emberrel hétszáz napot együtt s változtat-e valamit a jövőn, ha még huszonnégy óráig az övé lesz? Hétszáz-husz vagy hétszázhuszonegy, nem egészen mindegy-e? S megérdemelnéd-e, hogy valaha boldog napod legyen, ha ezt a paradicsomot huszonnégy órai pokolért el tudnád taszítani magadtól? Végre is, ha ez a huszonnégy óra a pokol valóságos extratuma lenne, nem-e kötelességed kiállni, csakhogy e gyönyörűséges, csábító jövőt biztosítsd? Végy be morfiomot vagy chlorál-hidrátot, kábítsd el magad e huszonnégy órára, ne tudj semmiről s éld át öntudatlanul ezt a boldogtalan napot; de azután a tiéd lesz ő, egészen, örökre, kizárólagosan a tiéd.

A Park-pavillon egy kis szobájában, a hol az irodalomtörténet fiatal professzora a fürdőbéli lakását tartotta, egész reggelig nem aludt ki a világosság, csak akkor, midőn a fürdői zenekar a sétatéri indulót megzendítette, tűnt el a homályos gyertyafény a hófehér függöny mögül. Álmosan, halaványan, mint valami korhelykedő pinczér, Nógrády már reggel hat óra felé ott bolyongott a kút körül, a hol csak néhány öreg asszony-ság ült a padokon s egy botos, szürke kapitány szűr-csölte az ásványvizet.

Nyolcz vagy kilencz felé, mikor a napsugár piros fényben csillog meg a magas, emeleti ablakokon, mikor mind e villák, szállók, fürdői oduk özönével bocsátják ki magukból a halvány leányok és asszonyok csoportját, a Stefánia-udvar kapujában végre megjelent a Margit kékvirágos pongyolája, mely puhán, tapadón folyta körül a fiatal asszony királynői termetét. Éjfekete hajában, mely most még csak sietősen volt feltűzve, egy harmatos, piros rózsza virult a csipkés reggeli kalap alatt.

Nógrády, kinek a szíve hangosan megdobbant, elpirulva ugrott föl helyéből, míg Margit frissen, jókedűen rázta meg a kezét.

— Hogy aludt? kérdezte mosolyogva.

A professzor némi fanyarsággal válaszolt:

— Sehogy. Egész éjjel nem hunytam be a szememet.

— S megtalálta a kivezető utat?

— Igen.

— Nos, halljuk! szólt Margit.

— Az én tanácsom, mondotta Nógrády egy kissé remegve, érett megfontolás után az: fogadja el a férje ajánlatát s menjen vissza hozzá huszonnégy órára. Ez a mártíromság — mely nekem nem kevésbé az, mint önnek — még csekély ár lesz a jövőért. Én nem érzek arra erőt, hogy lemondjak s ez egyetlen mód nélkül ön soha sem lehet az enyém.

Margit arczáról eltűnt a mosolygás s kissé hidegen kérdezte:

— Jól meggondolta?

— Estétől reggelig.

— Jó, válaszolt Margit, úgy fogok tenni.

Egész nap nem beszéltek többé e kérdésről. Délután nagy vitorlás kirándulás volt, mely csak az éjszakai órákban ért véget.

V.

Másnap reggel kilencz órákor a szállóbeli szolga a következő levélkét adta át Nógrádynak, a kit álmából kellett fölébreszteni.

«Kedves barátom! Isten hozzádot akartam önnek mondani e pillanatban, midőn már távol járok öntől; a kis gözösön, mely a reggeli gyorsvonathoz fog elszállítani. Tíz órákor indul az express s esti hatkor már az

osztrák fővárosban leszek. Azt hiszem holnap már tovább megyek Páris felé, a honnan az ön tanácsát követve, Deauvillebe utazom a férjemhez.

Isten önnel, barátom, álmunknak örökre vége van. Úgy cselekszem, ahogy ön kívánja; utazom. De nem huszonnégy órára, mint ahogy ön hiszi, hanem *örökre*. Ez ösvényre térve, mely a férjem házába vezet, *reám* nézve, higgye el, nem lehet többé visszatérés. Ez a huszonnégy óra eldöntötte sorsomat; élni fogok az ő oldalán, mint annyi sokan azok közül, a kiknek nem a boldogság jutott osztályrészül.

Ideálok nincsenek, látom. Ön sem az, talán senki. Itt vagy ott; önnél vagy nála, mindegy. Ön sem rosszabb, de nem is jobb, mint ő. Mindegy, teljesen mindegy.

Nem édes barátom, én soha sem leszek az öné. Boldogtalanul bár, de lemondok örökre a szerelemről, mely nekem elérhetetlennek látszik. Hittem, hogy ön ért, hogy ön szeret, hogy a lélkem egy az önével; tévedtem, ön soha sem tudna engem megérteni.

Borzasztó reám, hogy ön ilyesmit ajánlhatott s hogy képes volna megnyugodni e huszonnégy órában, mely engem irtózással tölt el. A jövő összes boldogsága, az egész mennyország sem lehetett elég ok arra, hogy ön ezt az érzéki ajánlatot elfogadhassa. Ha szeretne boldogtalan maradt volna inkább; de nem szeret, nem szeret, sohasem szeretett.

Ismer és tudja, mennyire hiába való volna minden kísérlet, hogy e véleményemtől eltérítsen. Nyugodjék hát meg s keresse igazabb utakon a boldogságot; én azt hiszem, sohasem fogok ráakadni.

Isten önnel, édes barátom, felejtse el!»

*

Mikor Nógrády László fölöltözve a partra rohant, messziről, mint valami gyenge felhőfoszlány, a tulsó part kopár síkjáról ide látszott az express vékony füstfellegje, a mint eltűnt, eloszlott lassanként a levegőég átlátszó derűjében. A professzor úgy képzelte, hogy még mindig látja a vonatot, mely már régen eltűnt a tó, a hegyek mögött, a tenger tükrének irányában.

Levél barátomhoz.

A földet sűrű hólepel fedi,
S még egyre hullnak apró pelyhei.
Mondják: a hó a földnek szemfedője,
Meghalt a föld, meggyilkolá a tél.
Pedig, ki nem a látszattól ítél,
Régóta tudja, rég biztos felőle,
Hogy e burok meleg, lágy dunna csak,
Melytől megóva, kebelén a földnek
Szelid tündérek édes álmot szőnek,
És új életcsirák sarjadzanak,
Alkotva titkon a bájos tavaszt

Az a komor tél, mely szívet fagyaszt,
Hitet, bizalmat, mely gyorsan megöl!
Hiába törtél az egekre föl:
Dermedt lélekkel hullsz a gyáva rögre,
Vergődve porban, sárban mindörökre.
Az a komor tél, mely kiirtja végkép
Szíved virágit, zöldelő reményét,
Megfojtva gyökerében az erőt,
Melytől lelkednek sólyomszárnya nőtt.
E téltre nincsen újraébredés!
Gyilkos lehére semmiségbe vész,
Mí élt, mi üdvöt ígért és adott,
Örökre holt, föl nem támasztható . . .

Mert ez a tél: a kiábrándulás!
Váratlan lep meg, orvúl, észrevétlen,
Mint a lator, ki az éj sötétjében
Gyanutlan vándornak sírgödört ás.
De hogyha fölvert egyszer az álomból,
Pusztítva tör, zúz, feket vesztve rombol.
Ledönti sorra szép bálványaid,
Melyekben lelked eddig bizva hitt,
Szívedben az érzelmek serlegét
Kétségbeesés csapása zúzza szét;
A föld, melyen jársz, megrendül alattad,
Jövőd bukott, hóhérod a jelen,
Létednek új célta világ nem adhat,
Úrben bolyongsz — bután, érzéstelen . . .

Mi is magasra törtünk egykoron.
A múlt időn, ha elgondolkozom,
Képzelmünk édenét rajongva járván
Mint építettük a légvárakat,
Fájdalmas szívvel mintha tűnni látnám
Az álmoképet, mely foszlik, szakad.
Dicsőség, ez a »csalfa délibáb«
Sodort magával mind tovább, tovább,
Babért ígérve, mélyet bőven át,
Ha fölépítjük a hír templomát.

Nem látod . . . ? Mintha a bűvös berek,
Az ifjúság rózsái hullanának!
Hús őszi szélben lomb, virág remeg,
Sejtik talán jöttét a tél fagyának?
És a csodás, nagy ékes épület,
A dicsőségnek fényes csarnoka,
Ne is készüljön el talán soha?
Mi is megérjük azt a zord telet . . . ?

Te boldog már nem retteged haragját.
Derült pályád más, szebb úton halad.
A táj, hová a szerelem ragadt át,
Dúsabban termi a virágokat.
Dicsőségért már nem rajong szíved,
A boldogság rózsáit tépdesed.
Meglelve üdvöd hölgyed oldalán,
Könnyen daczolsz a tomboló viharral,
S mely annyi vágyat elsodorva nyargal,
A veszt te észre sem veszed talán.

Csak én, csak én küzdök még untalan
A sikerért, nélkülöd, egymagam.
Folytatnom kell a harcot, el kell égnem
Egy sorvasztó vágy olthatlan tüzeiben,
Eldobva, mit a jelen nyújt felém,
Álnok jövő kétségeért cserébe,
Csüggedve, sirva s újra csak remélve
Győzelmem a hír csatamezején.

Építetek egyre ama csarnokon.
Új s új követ sietve hordozom,
Míg készen áll majd a dicső egész,
Melyet a tömeg lelkesülve néz.
Vagy — míg kiál a bűbajos berek,
A tél fagyától, míg megdermedek,
Míg örök éj borítja szívemet be,
S az építőt maguk alá temetve
A büszke ívek, a merész falak
Rémes robajjal összeomlanak . . .

A tánczos.

(Farsangi csikk.)

Angliában snobnak nevezik azon tagjait a társaságnak, kiket csak azért hívnak meg, hogy a baljóslatu 13-mas számot 14-re egészítsék ki. — Az ilyen snobok egészen «honourable man»-ek, elegánsan öltözködnek, az etiquette legelképzelhetlenebb szabályait is ismerik s tizenegyedikségüket szakszerűen üzik. Megfordulnak a legelkelőbb házaknál, a kevésbé előkelőbbeknél is s megtörténik nagy néha velők az is, hogy elbájlólván egyik vagy másik misst, megalapítják szerencsájüket s ezentul ők tartanak snobokat.

Nálunk is félnek a 13-mas számtól, s hogy nem tartunk snobokat, az csak onnan van, mert 14-ikül ilyenkor vagy a kis tanuló diákot vagy a rövid ruhás Tinikét ültetjük az asztalhoz, a mit a szigorubb angol etiquette meg nem engedne. De azért nálunk is vannak ilyen kisegítő emberek s mondhatom nagyobb számban, mint az angol snobok; ez pedig azért van, mert szegények erősebb munkát végeznek s ha kevés volna belőlök, vajmi hamar kidőlnének.

A «tánczos» nálunk körülbelül az, a mi Angliában a snob. A mint az meg van híva 14-ikül, úgy ez meg van híva 14-15-16-17 — és tudom is én még hányadikul és hányad magával a farsang és a bójt alatt rendezett házimulatságokra.

Mert házi bálók tartatnak nálunk hála Isten szép számmal s ki tehet róla, ha a bálrendező család nem bír elég fiatalember ismerőssel, kik a temérdek leányt agyon tánczoltassák (mért az nem is bál, a hol a tánczosnok mellbeteggé nem tánczolja magát). — Az a néhány, a ki van, a kik közül válik majd ki esetleg a komoly szándéku is, az rendszeren nem tánczol, vagy legalább is nem tánczol sokat, vagy nem tánczol mindenkivel — szóval azok nem erőtetik meg magukat. Kell tehát olyan, a ki ezt a fáradságos élvezetet mesterségből üzi, a ki megtánczolat mindenkít, még a legrosszabb tánczosnót is, ki souper előtt, souper után egyaránt győzi. Erre való a «tánczos».

Az az egy pár ismerős magára vállalja, hogy hoz ilyeneket s a tánczosok a bál előtti napon megteszik obligat visitjüket. Találkozunk aztán velük a bálon, a reconnaissance visiten — s többet soha, legalább az illető családnál nem.

Ez furcsa egy kisé, de így van, tudják azt jól azok, a kik nagyobb házi bálakat rendezni vagy látogatni szoktak.

A tánczosnak három fő kelléke: a jó frakk, jó tüdő és a jó tánczolás: a melyik ezzel bír, az bizton számíthat rá, hogy a farsang és bójt alatt hetenkint hétszer jelenhet meg különböző előkelő házak kiüresített salonjaiban s pompásan megrakott souper-asztalai mellett.

De hát vaj' kik ők és merre van hazájok? — biz' azt kevesen tudják azok közül, a kik a bálteremben találkoznak velük, hadd mondjam hát el azt, a mit rólok hallásból és látásból tudok.

A «tánczos» kapható és található a Sidon vagy Fiume, vagy tudom is én milyen nevű — de mindig csak kávéházban.

Oda megy a toborzó s kiválasztja magának jóhiszeműleg azokat, kikhez talán legtöbb bizalma van s viszi őket másnap dél előtt X-ékhez vagy Y-ékhez visitbe, hol rögtön meghívják az egész csapatot a harmadnap bálra.

És különös, hogy nálunk, hol mindenki oly szörnyen aristokrata, legyen rá ok vagy nem, egyáltalán nem ijednek vissza ettől a túlonúl demokratikus visszasságtól, mely bál alkalmával idegen férfiaknak, kiktől se' jót, se' rosszat nem tudnak, megnyitja házuk s salonjuk ajtaját.

Pedig a tánczosok rendjének is, mint minden rendnek, meg van a java és az alja. Vannak derék fiatal egyetemi hallgatók, kik most jöven a fővárosba, nem igen ismerősök, nagyon fiatalok még, a lányos mamák nem veszik komolyan őket, az ilyeneknek a tánczosság iskola, mely alatt tapasztalatokat és ismerősöket gyűjtenek s ha ez meg van akkor ők is már csak Ehrentourokat tánczolni s biztatják a «hivatottakat», hogy: rajta fiúk! ne hagyj magad Schlesinger! s mosolyogva gondolnak a multra. Azóta a tüdő és az étvágy gyengébb lett, a lábak is belefáradtak a sok dreisrittolásba, s egy délutáni theát, mely alatt kényelmesen ülhet

a fauteuilben mulattatva a hölgyeket, s nem egyszer mulattatva általuk, nem ad hat bálért sem.

A másik fajta a tánczosoknak (a kevésbé ajánlatosak) azok, a kiket igazán csak a souper s a szivarok vonzanak — s jaj annak a bálnak és háznak, a hol gyomruk és szivartárczáik meg nem telnek úgy, a hogy ők kívánják!!

Ha hallaná a ripők durva megjegyzéseit, sok lányos mama mondana le örökre a bálrendezés örömeiről, vagy megelégednék annyit tánczossal, a hány jó ismerősei sorából kitelik.

No de képzelve és remélje mindenki, hogy az ő bálján efféle tánczosok nem voltak és nem lesznek — hanem azért higgye el nekem, hogy vannak ilyenek s gyakran a legjobb házaknál találkozunk velük.

Nem az idej, talán nem is a mult, de mondjuk a harmadévi farsangon történt, hogy egy ismert és a társaságban szép helyet elfoglaló család házi bálján az ilyen fajta tánczos urak valóságos botrányt insceniroztak s azt mondták, hogy mert nincs elég pezsgő, ők bizony nem tánczolni s leültek kártyázni. Mikor pedig mégis rászánták magukat egy dühös souper-csárdásra, akkor zsebjeikből csak úgy hullottak a háziúr finom szivarjai.

Csodálatos különben, hogy hölgyeinknek mindez éppen nem shoking s az ilyen ripőkök egészen tűrhető kedves emberek előttök. — Chacun a son goût — de a hölgyeket nem igen dicséri gustusok.

Egyébiránt az régi dolog, hogy a mi tánczó hölgyeink igényei és követelései az erősebb nemmel szemben — vajmi szerények.

Jó szabó, feltűnő nyakkendő, egy kis routine, egy jó adag impertinentia, lehetőleg gardenia a gomblyukban és kész az ideál.

Értsenek meg: ez már az *ideál*, a tánczostól ennyit sem várnak.

Egy tánczó automat talán ép úgy megtenné, mint az a Dusi, Nusi, Viki, Niki, a kiket a kávéházból ide commandiroztak; de hát, ki tehet róla, hogy a tánczó machinát még nem találták fel. Pedig milyen pompás csere lenne ez! — Az automat nem beszélne, kritizálna, pletykálna, compromittálna: a tánczos pedig annál jobban.

A tánczos emelgeti az evőeszközt s constalálja, hogy tegnap Z-éknél sulyosabb ezüsttel evett, nagy inyencz a vacsora alatt s elfeledi, hogy a kinél máskor enni szokott, nem szoktatta valami jó falatokra, s viseletével compromittálja nem csak a házat, de az egész fiatalember sereget, mert végre is nincs a homlokára írva, hogy ő csak a mai estére előhívott «tánczos», s így igen sokan hajlandók ő utánok meg- és elítélni azokat a fiatal embereket is, kik csak annyiban hibásak, hogy hódolva a pár év óta elfogadott divatnak, ilyen tánczosokat liferálnak a helyett, hogy maguk tánczolnának.

De haladó korunk ezen is segít; egy élelmes londoni czég belátta, hogy ez így nem maradhat s ha már létezik tánczos liferálás, hadd legyen az, — ha nem is államosítva, — de legalább rendszeresítve, s oly emberek kezében, kik értenek az üzlethez.

A Whiteley czég Westbourn Groveban tánczosokat, darabját, à 1 guinea, szállit bárkinek megrendelésre (mint a lapok hírelük).

«A tánczosokon frakk, klakk, lakk kifogástalan, a lábaik kitűnően gyakorlottak».

Reméljük, az élelmes czég hozzánk is elküldi agensét ki «tánczosokban» utazik, mert hisz fővárosunkban is jó üzleteket köthetne s legalább akkor, ha már idegeneket kell tánczosokul hívni, meg lesz mindenkinek az a megnyugvása, hogy megfizetett értök.

No meg aztán a Whiteley czég tánczosai prima qualitas, s hogy tisztességesen viselik magukat — arról a czég kezkesedik.

Mariska.

A dicsőség utja romokon át vezet.

Seneca.

*

Csupa nagy kőből rosz fal lesz.

Görög közmondás.

*

Nem kell az embernek Indiába menni, hogy övétől elidegenedjék.

Sudermann.

Egy ló regénye.

— Elbeszélés. —

Irta: TOLSTOJ LEO.

Annak az állatnak tehát, a melynek ember a neve, nem az a főczélja, hogy megtegye, a mit jónak és igaznak itél, de hogy minél több tárgyról mondhassa el az *enyém* szót. Köztünk és az emberek között itt a nagy különbség. És őszintén mondom, más előnyeinket nem említve fölöttük, hogy csak ez egy okból is, náluk különbek vagyunk, s igazság szerint a teremtett lények keretében egy fokkal fölöttük állhatnánk.

Elég az hozzá, a lovászmesteré volt a jog, hogy rólam elmondhassa: *az én lovam*.

Ez a fölfedezés nagyon meglepett. Most már volt három okom is a bánatra: szöröm foltos volta, hogy kiforgattak nememből s hogy birtoka vagyok másnak, holott azt hittem, hogy a magamé s az istené vagyok csupán, én is, meg a többi teremtett lények is.

Az e fajta kutatás utján sok mindenre rájöttem, t. i. arra, hogy engem jobban tápláltak, nekem jobban gondomat viseltek, mint a többi lovaknak, a melyektől el voltam zárva és hogy engem korábban is fogtak kocszi elé, mint a velem egykorú ivadékokat.

Még nem töltöttem be a három esztendő, már dologra erőtetek. A mikor először kocsiba fogtak, az a lovász, a ki azzal dicsekedhetett, hogy az övé vagyok, megjelent a szertartásos komédiára. Attól tartván, hogy nagyon találok opponálni, erősen féken tartottak. Aztán a hátamra tettek egy menkő nagy bőrkeresztet és két istránggal két rúd között, jó közel odakötöttek a kocszi elé, hogy hátsó lábaimmal föl ne rughassak. A nagy óvatosság bizony mind kárba ment. Szinte égetett a vágy, bebizonyíthatnom, hogy a munkát szeretem.

Mikor látták, hogy úgy viselem magamat, mint valami öreg ló, csak a szájukat tátották csodálatukban. Kocsiba fogtak ezután minden nap és tanítottak ügetni. Rövid időn annyit tanultam, hogy egy reggel, midőn a tisztartó látott, megbámult ő is. Csodás eset, attól a naptól fogva, a midőn a lovász és nem a gróf mondta rólam, hogy az *enyém*, tehetségem értékben nagyon megcsökkent.

Midőn testvéreimet, a méneket fogták kocszi elé, megmérték lépésük hosszát. Ők aranyos kocsit vontak és cifra pokrócczal voltak leterítve. Én egy kopott csézát húztam s jártam egy lovászszal bevásárolni.

Holnap, ha még élünk, elmondom, hogy mik történtek velem azután, hogy gazdát cseréltem.

Ezen a napon az egész ménes nagy tisztességgel viselte magát a vén Kolstomier iránt, csak Nesztor, a csikós, bánt vele úgy, mint azelőtt.

VII.

Harmadik éjszaka.

A hold fényesen megvilágította a vén karámot; és Kolstomier körülfogva pajtásaitól, folytatta elbeszélését.

»Annak a körülménynek, hogy nem voltam sem az Istené, de még csak a grófé sem, hanem a lovászmesteré, az volt a legsajátságosabb következménye, hogy vérbeliségem, a mi pedig a lovaknak szokatlan értéket ad, bűn volt és száműzetést vont maga után.

Szélvésztként tudtam ügetni. Egy alkalommal Libedet a körben jártatták, a midőn a vásárlásból hazaértünk. Libed előttem trappolt. Jól szedte a lábait, de nem volt mire úgy büszkélkednie, mert én gyorsabban tudtam ügetni. A mint mondtam, Libed az orrom előtt illegette

magát. Én a körnek tartottam és a lovász nem tiltakozott vállalatom ellen.

— Talán próbára tehetnök, hogy fut a tarka? monda és a midőn Libed egy vonalba ért velem, egyszerre indultunk. Az első fordulóban, minthogy ő már benne volt a futásban, elhagyott; de a második alatt neki melegedtem én is, utólértem és el is hagytam.

Elöl kezdtük a futást ismét és legyőztem újra; mert hiába, jobban tudtam ügetni;

Mindenkit csodálkozásba ejtettem. A tisztartó erősködött, hogy minél hamarabb túl kell rajtam adni, hogy a gróf valahogy meg ne tudja a dolgot. Parancsát sietve teljesítették és engem eladtak egy lócsiszárnak.

Nem sokáig voltam nála. A sors irántam igazságtalan és kegyetlen volt mindig. Nagyon föl voltam háborodva, magam is kivántam, hogy csak minél előbb hagyjam el a falut. Helyzetem nagyon súlyos volt. Jövöm . . . jövője csak a többi lovaknak volt. Rájuk szerelem, dicsőség és szabadság nézett. Nekem a munka és megalázkodás jutott csak. És miért esett rajtam ilyen igazságtalanság? Mert tarka voltam és egy lovász birtokának születtem . . .

Kolstomier nem folytathatta tovább elbeszélését, a karámban olyasmi történt, a mi megzavarta az egész ménest.

Egy Kupcsika nevű kancza is figyelmesen hallgatta egy ideig Kolstomier elbeszélését, egyszerre azonban eltávozott a fészker felé. Onnan sóhajtozott mind erősebben-erősebben. Lefeküdt, meg fölkel, hogy ismét lefeküdjék. A vénebb kanczák hozzámmentek és mindjárt rájöttek a bajára. Az ifjak azonban annyira megszeppentek, hogy nem bírtak többé figyelni Kolstomierre.

Reggelre a kancza mellett egy újszülött csikó feküdt.

Nesztor előhívta bojtárát, hogy az anyát csikájávi istállóra vigye. A ménes pedig, mintha semmi sem történt volna, kiballagott a legelőre.

VIII.

Negyedik éjszaka.

Este, mihelyt a kapu Nesztor mögött becsukódott és csend lőn, a vén ló folytatta elbeszélését.

»Vándorlásaimban volt alkalmam megfigyelni közelről a lovakat és az embereket egyaránt. Két gazdával éltem huzamosabban: az egyik herczeg és huszártiszt volt, a más egy öreg asszonyság és Moszkvában, a szent-Miklós templom szomszédságában lakott. Az az idő, a mit huszár gazdával töltöttem, volt életemben a legjobb és a legkellemesebb. Meg kell ámbátor vallanom, hogy engem ő tett tönkre, meg kell vallanom azt is, hogy a világon senkit sem szerettem; én szerettem őt és szeretem most is jó-szívem teljes erejéből. Tetszett nekem nagyon, mert ifjú, szép, boldog és gazdag volt és mert nem szeretett senkit. Ti ismeretek mindnyájan azt az érzést, a mely bennünket annyira csikland! Az ő hideg közönye s az én szolgaságom együtt táplálták az én nagy szeretetemet.

— Gyötörj, avagy öl meg, mondtam magamban akárhányszor; boldog vagyok, hogy miattad kell szenvednem!

Ez a huszártiszt vett meg attól a lócsiszártól, a kinek lovász-gazdám eladott volt nyolczszáz rubláért.

A mint már mondtam is, nála töltöttem életemben a legjobb időt. A tisztnek szeretője volt. Tudtam, hisz én vittem hozzá naponként; és nagyon gyakran sétáltunk együtt. Kedvese szép volt, szép volt ő is és kocsisom szépség dolgában nem állott mögöttük. Mert szépek voltak: szerettem őket és boldog valék körülben. Ilyen volt életem sora: reggel jött a lovász és kicsinosított. Ez egy paraszt suhancz volt. Megnyitotta az istálló ajtaját, gondosan söprögetett, levette rólam a pokróczot és megvakart.

Ötödik éjszaka.

Dolog közben enyelegve harapdáltam őt és hálásan topogtam patáimmal a tiszta szalmán. Miután meg is mosott, a csinosítgatás véget ért, hogy gyönyörködjek benne. Ezután jászlamba szénát meg zabot tett és jelentette a kocsisnak, hogy rendben van minden.

Teofán, a kocsis, hasonlított gazdámhoz; egyikük sem félt a világon semmitől és nem szeretett a világon senkit, a miért őket mindenki szerette és csodálta. Teofán vörös inget, pantalon és fekete bársony sipkát viselt. Szerettem látni őt, kivált ünnepnapokon, a mikor szépen fölöltözve és kifésülködve hetykén lépett az istállóba és rám veregetve, azt kérdezte: — No komám, hát mit csinálunk? Tudtam, hogy ilyenkor tréfál, hisz nem volt rá eset, hogy gyötört volna; ezért füleimet hegyeztem és rányihogtam.

Gazdámnak volt egy fekete méne, néha esténként együtt fogtak kocsiába. A mént Polkánknak hívták. Kellemetlen teremtés, összeférhetetlen természet volt, a tréfát nem értette. Az istállóban szomszédok voltunk és sokszor kaptunk hajba. Teofán azonban nem félt tőle. Egy estén fogaink közé kaptuk a zablát s örült száguldással rohantunk végig Moszkva főutcáján, a Kuznetski úton. Sem gazdám, sem a kocsis nem rémültek meg. Kaczagva kiáltottak a járóelőknek, hogy térjenek ki az útból és oly ügyesen kezelték a gyeplőt, hogy nem gázoltunk el senkit. Az ő szolgálatukban vesztegettem el minden tehetségemet s ráadásul életem jobbik felét. Mindez hagyján, nem panaszkodom: boldog voltam.

Délben megfésülték farkamat és sörényemet, megtisztogatták patáimat, aztán befogtak. Kicsiny, szalmából font, bársonnyal bevont szánt vontam, szerszámom pazarul volt ékítve acél csattokkal. Teofán ünnepi kaptant öltött és azt átkötötte vörös övvel. Sorban nézett rajtam mindent, hogy rendben van-e? Mikor ezzel kész volt, az ülésbe hágott és folyton tréfálva, kezébe vette az ostort, bár soha felém sem legyintett. Ezekután elkiáltotta magát: — Ereszd el a lovat! Én neki iramodtam, kecsesen, büszkén röpültem.

Mindenki megbámult minket. A szakácsné, a ki mosogató dézsáit tisztogatta, abba hagyta munkáját; a paraszok tátott szájjal bámultak reám. Megállottunk a előtt csarnok. Itt olykor két-három óra hosszan is ögylegtünk, a míg gazdám előjött. Míg így lebzeltünk, körénk gyűlt a cselédség, vigan elbeszélgettek, kicserélték pletykáikat, aztán, hogy lábaim el ne zsibbadjanak, egyet-kettőt fordultunk az udvaron. Nagy későre az előszobáiban mozogtak. Megjelent Fiekon, a lakáj, fekete köntösben és kikiáltott: hajts elő!

Teofán eléhajtott. Gazdánk vontatott lépkekkel jött ki, maga után húzva a karját, szép fejét szinte egészen eltakarta a kásztorral prémzett köpenygalér s a csákó. Mi reánk — a kiket mindenki megbámult — egy pillantást sem vetett, beült a szánba és megindultunk. Lopva rátekinttem, üdvözöltem, kecsesen hátra görbitve nyakamat, egy fejbillentéssel.

— A herczeg jókedvű, mondám magamban, ha szolt Teofánhoz, s ilyenkor nagyon iparkodtam becsületére válni.

— Hej, félre! kiáltott Teofán az utcákon özönlő sokaságnak. A legnagyobb gyönyörűségem volt, ha trapperrel találkoztam, hogy azt lefőzzem. A mint Teofán, vagy én messziről olyan fogatot láttunk meg, a mellyel érdemes volt versenyezni, neki iramodtam. Tettük magunkat, hogy semmi rosszban sem sántikálunk, a míg szépen mögöttünk maradt. Előbb csak a szánal voltam egy vonalban, azután már a lóval, végül a faképnél hagytam. A győzelem boldoggá tett, bár nem fitogtatam boldogságomat.

Az ajtó csikorgott. Belépett Nesztor és a vén gebe félbehagyta elbeszélését.

Az égen setét, nehéz felhők úsztak egész nap. Reggel egy harmatcsöpp sem üdítette föl a rétet. A levegő tikkasztó volt. Este a lovak ismét a vén gebe köré gyűltek, a mint már meg is szokták, s az folytatta elbeszélését.

«Ez a boldog élet nem tartott soká. A második télen ért a legnagyobb öröm, rá kis vártatva a legnagyobb szerencsétlenség.

Farsangon történt. Gazdámmal részt vettünk a futtatásokon. Itt találkoztam régi pajtásaimmal: Atlasznival és Bitcsekkel. Magam nem voltam tisztában, hogy mit csinálnak itt, a mikor gazdám Teofánnak megparancsolta, hogy álljon velem a versenyterre.

Arra még emlékszem, hogy a pályán Atlaszni mellé állítottak. Az első futás alatt elhagytam minden lovat, diadal-ordítással fogadtak. Körém csoportosultak az emberek és ötezer rublát kínáltak értem a herczegnek. A herczeg csak mosolygott, szép, fehér fogain keresztül vontatottan szűrte a hangot:

— Ez nem is ló, mondá, ez jó barát. Ha aranyhegyet ígérnek érte, akkor sem adom. Urak, ajánlom magamat!

Beült a szánba és kedveséhez hajtattott. Egy pillanat alatt ott voltunk... Ez volt életemben az utolsó boldog óra...

Megérkezünk, de a kalitka üres volt... a madár egy valakivel megszökött. Ezt a szobaleány újságolta.

Öt óra lehetett.

A herczeg úgy akarta, hogy nyomban üldözőbe vegyük, mielőtt kifúhott volna magamat és pedig szélvészént vágatva. Először életemben tettem reám ostort, először életemben botlottam meg. Meg akartam állni, de gazdám a kocsisra kiáltott: — hajtsd, ne kiméld! — s én vágattam tovább. Huszonöt versztnyire elértük a szökevényeket.

Megpihentünk, de nem bírtam enni és reszkettem egész éjszaka. Reggel innom adtak, ettől kezdve csak gebe vagyok. Azután elkezdtek gyötörni... ezt az eljárást az emberek gyógyításnak hívják. Körmeimet elvesztettem, lábaim megduzzadtak és meggörcsültek. Elgyöngültem, az élettől elment a kedvem. Eladtak egy lócsi-szárnak, a ki sárga répával s más ilyesmivel etetett. Nem gyógyultam meg, de meghíztam; erőm sem tért vissza, de olyan ember, a ki nem ért a dologhoz, a látszatból úgy hitte volna, hogy erős vagyok. A hogy vevő közeledett hozzám, a kupecz fogta az ostort, addig vert, míg összeszedve minden erőmet, kissé szökdeltem s párszor ágaskodtam. Végre egy öreg asszonyság megvásárolt.

Ez a vén dáma naponként eljárta szent-Miklós templomba és megkorbácsoltatta kocsisát mindennap. A szegény kocsis az én istállóba járt magát kisírni. Ekkor jöttem rá, hogy a sírás bár kissé keserű, de kellemes érzessel jár. A vén dáma is meghalt nem sokára, ekkor szántartója vásárra vitt és eladott egy házalónak. Mert gabonával etettek, még betegbb lettem. A házaló parasztnak adott el, a hol szántanom kellett. Rosszul etettek, rosszul gondoztak, ráadásul szögbe léptem és megsántultam. Beteg voltam ismét. Ekkor a paraszt cserébe adott egy cigánynak, a hol minden nyomoruságot végig szenvedtem, a míg ide kerültem közétek... Azóta itt vagyok...

Az egész ménes hallgatott.

IX.

Másnap este, midőn a ménes hazatért, látta, hogy a gazdának vendége jött. Az öreg Juldiba hozzájuk furakodott és kíváncsian nézte őket. Gazdájuk még ifju férfi vala, vendége pedig duzzadt arcú, katona forma ember.

A vén kanczák csöndesen viselték magukat, de az ifjak megriadtan bámulták, hogy két férfi áll meg közöttük s a gazda rájuk mutogatva erősen magyaráz vendégének.

— Ezt az egér szőrű kanczát Vageikoftól vettem, mondá.

— Hát ez a kesely lábú kancza honnan került? Csinos jószág.

— A Krienovo fajtából származott, felelt a házi úr. Minden lóról azonban maga sem tudott fölvilágosítást adni. Hívtá tehát Nesztort. Az öreg lóháton nagy sebbel-lobbal ment hozzájuk, kucsmáját kezében tartva. A vén tarka ló, bár nagyon sántított, kitett magáért, s a mennyire csak bírta, szaporán szedte fájós lábait. Sőt hogy buzgalmát bizonyítsa, még vágtatni is próbált.

— Jobb kancza nincs egész Oroszországban annál, szólott a háziúr, egy fiatal kanczára mutatva.

A vendég udvariasságból megbámulta a csoda állatot. Arczáról nagyon lerítt, hogy unja a dolgot s hogy csak színből érdeklődik a ménes iránt.

— Hiszem, hiszem, felelte szórakozottan.

Idő múltán, mikor már nagyjából az egész ménest látta, nem bírt többé uralkodni magán s türelmetlenül mondta:

— Ej, nem hagynók abba?

— Abba hagyhatjuk, ha parancsolod, felelt a háziúr és megindultak.

A vendég örvendett, hogy megszabadul s inkább arra gondolt, jobb multság enni, inni, nyugodtan szivarozni, mint nézni a lovakat. A mint elmentek Nesztor előtt, a ki még mindig lován ült és levett kucsmával várta a parancsot, nagy, csontos kezeivel ráütött a tarkára.

— Furcsa, épen egy ilyen lovam volt. Beszéltem róla neked, emlékszel-e?

A háziúr, mióta észrevette, hogy vendége keveset törődik a ménessel, rá sem hallgatott, csak lovait vizsgál-gatta. Egyszerre csak gyöngye, reszkető nyerítést hallanak. A tarka gebe próbált nyeríteni, de maga is megriadt vállalatától.

Sem a háziúr, sem a vendég rá sem néztek. Némán ballagtak a ház felé. Kolstomier azonban a vén katonában fölismerte kedves volt gazdáját: a huszárt.

(Vége következik.)

Innen-onnan.

Ki lesz a primás? Természetesen ez a hét legérdekesebb kérdése. A mint bennünket a mi kulisszák mögé tekintető saját, külön Linder Gyurkánk értesít, minden klikk mozog már s mindenik a saját jelöltje diadalára intriguál. Persze a kálvinista klikk, ez a minden lében kanál, mint mindig, most is a legerőszakosabb. Azon fondorkodnak, hogy ezúttal kálvinista emberre kerüljön a primás-ságban is a sor. Hivatkoznak egy praecedensre is a 16-ik századból, a mikor állítólag egy darabig csakugyan egy kálvinista élvezte az esztergomi érseki javadalmat. Jelöltjük eredetileg több is volt: Szász Károly, Fejes István, Apostol Bertalan. Nehogy azonban ez a kálvinistaság hagyományos egységességét megbontsa — ezek mind önként visszaléptek s megtalálták azt a jelöltet, a kiben a kálvinista klikk minden tagja megegyez. Az egyetlen kálvinista-jelölt pedig: *Szabolcska Mihály*. A genfi segédlelkészségről még egyelőre nem mond le, mert meglehet, hogy az udvar és az aristocrazia ellenzése folytán nem lesz keresztül vihető. Legalább még most nem. De elég magában véve a jelölés ténye az igényjelzés és jogfentartás céljából. — A luteránus-kikk visszavonul az egész ügytől, miután pánmagyar és pánszláv alklikkekre vannak szakadva s már Baltik püspök választása alkalmával belső meghasonlottságuk jeleit adták. A kisebb bevett felekezetek szintén passive viselkednek, ámbár általános az óhaj, hogy mint Magyarországon immár

minden; úgy a primás-kérdés is a különböző felekezetek különböző szempontjainak mérkőzése legyen. Kétségtelen mindezek ellenében, hogy még, Esztergomot illetőleg, mindegyre a katolikusok dominálnak. Több, mint valószínű, hogy a primás ismét a róm. kath. főpapság soraiból fog magas polczára lépni. Legtöbb chancea minden-ésetre a nagyesszü és nagy tudású *Schlauch* püspöknek van. Nem mintha nagyon sokan akarnák, — mert nagyon okos embert sohasem akarnak nagyon sokan — hanem csak azért, mert ő magát mellőzhetetlenné, a «ch» betűt neve végén pedig feleslegessé tudta tenni.

1
; *
* *

Zene-bona. Ah, a zene, a zene! Mi van még a zenén kívül a világon? Legfeljebb még Jászay *Elektra*, de azontúl érdektelen semmi, semmi! Ah, egy hangverseny! Mi egyéb az üdvösség is, mint egy hangverseny? A halhatatlan lélek bejut a mennyei sphaerák közé, ott helyet foglal s azután hallgatja az egész örökkévalóságon át s ezenfelül még egy jó darabig az angyali zenekar philharmoniai hangversenyét. Lento, adagio, allegro, allegretto, presto, prestissimo; forte, fortissimo, piano, pianissimo, crescendo, decrescendo, staccato, pizzicato. Azután ismét: pizzicato, staccato, decrescendo, crescendo, pianissimo etc. etc. . . . adagio, lento. És ez így megy szünetlenül, úgy, hogy az üdvözült lélek, rózsaszínű felhő zárt-széknén, szünet nélkül és végtelenül leirhatatlan kéjgyönyörökben pihog és vonaglik. De az égi üdvhangversenynek még egy hija van. *Thomson* Caesar a belga hegedűs még a földé. Ah, *Thomson*! Ah, *Caesar*! Mily parány volt hozzád képest az a Julius, a ki 19 száz évvel ezelőtt viselte már a te *Caesar* nevedet! Az megtudta ugyan verni a nervusokat és e világ minden népeit, meg tudta hódítani az egész világot, de nem tudott — *hegedűlni*. Pedig hát, mi a világot kormányzó jogar a nyirettyühöz képest! Az új Caesar büszkében mondhatja el, mint egykor a jogaros, hogy: «veni, vidi, vici!» A nyirettyús világhódító egyetlen egy hűton elhegedülte a maga számára egész Budapestet. És milyen ördögös mesterségei vannak! Az «e» hurt csak azért is «g»-re stimmel, a «g»-t viszont «a»-ra, az «a»-t «d»-re, a «d»-t pedig természetesen «e»-re. Azután akármit eljátszik visszajáról is. Tud úgy is játszani, hogy egy újjal fogdos minden hűrt, meg úgy is, hogy egy hűrt fogdos minden újjal. Megtudja cselekedni, hogy a jobb kezébe veszi a hegedűt, a balba a vonót. Sőt baráti, zárt körben a Dunkl-féle elegáns salon enyhe félhomályában, állítólag brillant virtuóizítása abban is megnyilatkozott, hogy a Kreuzer-sonata hegedűrészét a lábaival játszotta el, kezeivel pedig kísérte magát zongorán. Egyszóval Caesar csakugyan bámulatos egy hegedűművész, a kiért érdemes megörülni. Szolgáljon minden zenebarátnak megnyugtatólag, hogy meg is örültünk érte s szerencséje neki, hogy a vármegyék éppen végsőt lehelnek már, mert, ha a régi jobb időkben jön vala, 52 vármegye választotta volna meg tiszteletbeli táblabírájává. Az utolsó hangversenyén a lelkes ifjuság odarohant az emelvényhez s ös ovatiós szokás szerint, lovakat keresett, melyeket kifoghasson, hogy elragadtatásuk jeléül azok helyett önmagukat foghassák be. Szegény, jó sörényes Schweida zongoraművésznünk, a ki a jelés hegedűst minden genialis zenei tuskönbokron át elszántan követte, majdnem áldozatává lett ennek az ovatiós buzgalomnak. — Míg pedig Magyarországon a belga hegedűsért méltán örjögünk, *Hubayt*, a magyar hegedűst éppen Belgiumban tartották nagynek. Tehát mindegyik a másik pátriájában próféta. Ez szerencsés reciprocitás.

*
* *
«A kised fohásza.» A negyedik színházban még mindig ez a naiv darabocska ment az egész héten át. «*Thermidor*»-t ellenben Párisban összesen csak másfélszer lehetett előadni. Ott a közönség füttyült és tombolt, — itt, a negyedik színházban csak ásit és mosolyog. A felekezeti fohász viszi egyébként el a pálmát. Ez se baj. Az apróságoknak éppen olyan közömbös, hogy melyik felekezetű istenkéhez foháskodik az ő nevükben az előimádkozó óvónéni, mint a milyen mindegy például Puttaki Gyula argentiniai consulnak, ha akár argentinusul, akár guatemalanusul fejtegetik előtte hivatalának fontos

jelleget. Akármennyiféle fohász, — az mindegy. Csak igazság nincs benne, mert hiszen az óvott kisdedek mind egy vallásuak, még pedig: *but'isták*.

* * *
 «Vasárnapi munkaszünet». Lapunk zártakor értesülünk róla, hogy a «*Gyermek fohász*»-t a negyedik színházban végre mégis levették a műsorról s helyette a «*Vasárnapi munkaszünet*» című népdráma került színre. Erősebb motivumokkal teljes darab, mint az előző volt, de ebben is ugyanaz a *confessionalismus* kísért, mint abban. A kálvinisták tiltakoznak a «szent» napok ellen. A zsidók a munkaszünetet *szombatra* kérik. Néhány titkos mohamedán a kulisszák mögött a *péntek* mellett agitál, mert a korán ezt a napot szenteli meg. Általában pedig megható szorgalmas világ ez, mikor az államnak meg kell parancsolni, hogy ne dolgozzunk mindig, hanem pihenjünk is néha.

* * *
 A kulisszák mellől. Még egy irodalmi és művészeti leleplezést! Igaz történet. *Sudermann* genialis darabjának a «*Beesülets*»-nek eladása után találkozik *Gyulay* Pál és *Jókai* Mór. — *Gyulay*: «Hatalatlan egy ostoba darab! Milyen hitvány megoldás! Ez a dráma nem is dráma. Férczmű. És ilyenért rajong ma a világ. Szomorú, illet még csak elő is adni...» *Jókai* (közbevág): «Nono Pali, te bizonyosan azt hiszed, hogy ezt a darabot én írtam?»

Irodalom.

Hunyadi Mátyás király 1440—1490.

Irta: *Fraknoi Vilmos. A magyar történelmi társulat kiadása.*

Zrinyi Miklós, az „*Obsidio Szigetiana*“ költője, a legnagyobb magyar katona-talentum a XVII. évszázadban; a ki jeles politikus és incarnatus magyar ember volt, a mint ezt most kiadott katona-munkái és újabban föltalált röpiratai ékesen bizonyítják, elmékedéseiben Mátyás király életéről írja, hogy: «— a királyokban semminemű mesterség nem oly szükséges, mint *bene imperare*: jól parancsolni; ha ezt a mesterséget tudja, mindent tud.» Ez egyetlen szóval: *bene imperare*, Zrinyi a Mátyás királyi individualitását legbensőbb lényegében határozta meg. Az ő korában, általán az egész középkorban, a midőn a kormány csak a királyból állott: nem kicsiny földadat volt jól parancsolni. Mindaz, a mit ma *állam-functióknak* hívunk, tehát az összes katona- és polgárügyek, a melyeket a parlament, hét-nyolcz miniszter és ötvenféle hivatal végeznek, akkor kizárólagosan a király, vállaira nehezült. Háborúban volt *belli dux*: hadvezér, a ki személyesen vezette a csatát, résztvett az öldöklésben, kapott és osztogatott sebeket. A polgáréletben is az, ő istentől elválasztott (*Dei gratia*) személye volt minden jog és igazság kútforrása. Ez a tömérdek, sokoldalú munka az imperálásnak még a könnyebb fele volt. Nehéz volt kormányozni a középkori társadalmat, mert nem állott békés polgárokból, a kik mérsékelt kardoskodnak; jogaik és igazságaik mellett, ha azt akár a korona, akár a polgártársak megtámadják. Az akkori alattvalók hatalmas bárók valának, roppant terjedelmű, egy-egy királlyal fölerő földbirtok urai. Várakban laktak, százával tartották maguk körül zsoldban a tetőtől-talpig fegyveres szolgálkat; életük volt a háborúzás és a királyra csak akkor tartottak valamit, ha már sokszor bebizonyította, hogy nálók erősebb és hatalmasabb.

Geniek pályájában a rendkívüliségek gyakran játszanak fontos szerepet. Az okok és körülmények aprólékos fölsorolása után is, csak rendkívüliség, hogy Mátyás, az ismeretlen *Vuk* unokája, a kiról a história összesen annyit tud; hogy *szabad-ember*, valószínűen zsoldos katona volt s megtelepedvén Vajda-Hunyad tájékán, nemes

családba házasodott, trónra kerül. A *Vuktól* származó Hunyadi-család káprázatos szereplése összesen is csak két ivadék életkorára terjed. *Vuk* kardjával, aztán, a mint ma mondanók, e közben jó parthie-t is csinálván, kivágja magát az ismeretlenségből. A fia: Hunyadi János, korában a legnagyobb politikus, a kereszténység legünnepeltebb leventéje, a köznemes családot a bárók sorába emeli. Az unoka: Mátyás, atyjának érdemeiért, közrejátsszván némiképen a szerencsés véletlen is, királyvá választatik és uralkodik harminczkét éven át nagy válságok között, nagy virtuozitással. Három évtizednyi uralkodása, első felében kivált, csaknem szakadatlan háború. Nem csupán külső ellenségek, idegen, de a magyar koronára jogot tartó dynaszták törnek reá és vitatják fegyverrel jogát a trónra; de a nagyobb veszély belőlről, itthon fenyegeti. Ismételten pártot ütnek ellene a hatalmas főpapok, a dús, csatára mindig kész bárók. Kormányja elején kivált a magukat is királyoknak érző alattvalók csak nehezen, csak reá kényszerítve tűrik a vasmarok szorítását.

Ilyen körülmények között, a mikor a királyok istentől nyert joga a koronára merő szólam, a midőn jogát napról-napra kell védenie fegyverrel, más a jó király, mint a minő manapság. Katona-társadalomban csak autokrata uralkodhatik, a kinek akarata törvény, érdeke jog. *Macchiavelli* is körülbelül ilyenformán fogta föl a fejedelmi tisztelet abban a manapig többet átkozott, mint olvasott könyvében, a melyben kodifikálta az uralkodás törvényeit. Mátyás nem utánozta Itália apró fejedelmeit, a kiknek politikája anyagot szolgáltatott *Macchiavellinek*, hogy megalkossa a középkori monárcha ideálját; de hasonlított hozzájuk véralkatánál, tehetségénél fogva és mert analog viszonyok között uralkodott, a fejedelem mintáját épp úgy meg lehetett volna rajzolni róla, mint a *Mediciek*ről, vagy *Borgia Caesár*ról. Csupán a viszonyokon múlott, nem lévén reá szükség egyáltalán, hogy nem oly erőszakos és gonosz, mint olasz kortársai, a kik a trónt erőszak által nyerték, erőszak által tartották meg és erőszak által tétettek el a láb alól. Sikerei, virtuóz kormánya a legkézzelfoghatóbb módon bizonyítják, hogy az érdek benne is mindig elnyomta a lelkiismeretet. Bátyját, *Szilágyi Mihályt*, a kinek trónját nagy részben köszönhette, a mikor terhére vált, brutálisan rázta le magáról s ha az érdek és szükség parancsolják, biztosak lehetünk benne, hogy életét is kioltja. Mert «a királyok állapotja olyan, hogy nem az ő otthonbéli és privata operatiójukból tesznek ítéletet az emberek az ő jószágukról, hanem az országának boldogságából, az alattvalók securitásából, népe vitézségéből, a közönséges bőségéből», írja *Zrinyi* és *Mátyás* nem halás rokon, de erős király akart lenni.

Mátyás király, a ki »saskeselyüket kergetett és azoknál magasabban járt vitézséggel, szerénységgel, untalan szorgalmatos fáradtsággal«, a mint *Galeotti* ama kor modorában, mely minden álljtást a *classicusok* tekintélyével igazolt, leírja: »középtermetű, férfiasan szép ember, haja vöröses göndör, nem nagyon sűrű, arca élénk piros, szóval szépségben inkább *Marshoz*, mint *Venus*hoz hasonló«. Tehát ez az »inkább *Marshoz*, mint *Venus*hoz hasonló« király, a mikor szinte két évtizednyi hadakozás után trónját megszilárdítja és feleségül veszi *Beatrixet*, *Ferdinánd* nápolyi király leányát, az »ékes, nemes magaviseletű, irodalomban, tudományban jártas, társalgásban nyájas és méltóságos szüzet«, a katona imperátorból átalakul olyan humanista fejedelemmé, a minők akkor *Olaszország* apró trónusain ültek. A király *Beatrixet*, »a ki nélkül — házassága első éveiben — egy óráig sem lehetett el«, olyan fénynyel és pompával fogadta, a mely a hozzáértő, az örökös carneválhoz szokott olaszokat is elbűvölte. A találkozás *Székesfehérvár*

előtt történt (1476. decz. 12.) »a várostól egy stadiumnyira«, roppant tömeg jelenlétében, a hol a phalzi válsztó követe, egy illedelmes német úr, nagyon megbotráncozik a velencei küldöttek példátlan arczátlanságán, a kik, a király környezete közelébe furakodva, hogy a díszes czeremoniákat annál jobban szemügyre vehessék, untalanul rendet bontanak. A találkozás így történt: A sátrak előtt az egész tér hosszában tizenkét darab égszín kék posztóval bevonva, két oldalt a főurak, középtt a király állottak. Ekkor a limbachi herceg a királyné képeben a királynak egy gyönyörűen fűzött bokrétát nyújtott át, miről egy gyűrű függött, benne nagyértékű gyémánt. Utána jött a királyné, aranyozott, pompás hintón ülve. Találkozás és kölcsönös üdvözlés után »a király megfűvatta a kürtöt, mire a királyné hó-szín díszparipára, a király barna pejlóra ült«. Megindulnak a város felé. Útközben »Kristóf bajor herceg és München Vilmos lovag kijöve a városból, a királynéhoz közel, szemeláttára hosszú lándzsákkal összecsaptak oly erőködéssel, hogy mindketten lefordultak lovaikról«. A királyi párt a város előtt a világi és szerzetes papok roppant tömege várja a reliquiákkal. Szent-István reliquiája előtt a király és királyné lovaikról leszállnak s mennyezet alatt vonulnak a templomba, a hol a »Te Deum laudamus«-t éneklék. Fehérvárrott két napot töltenek szakadatlan ünnepségben. A második napon van az esküvő s a királyné koronázása. A fényes gyülekezetben, a pazar pompa e halmozásban, Ujlaky Lőrincz, a bosnyák király, a legelénkebb csodálat tárgya, a mint ott áll a »királynétől jobbra, himzett, egész hosszában aranyfonállal és gyöngyökkel átszótt dolmányban, aranymentében, ötszáz gyémánttal és drágakövel«, csak ruhájában »az arany harminczöt fontot nyomott«. A nagymisét a veszprémi püspök mondja két érsek, püspökök és négy süveges prépost segítségével. »Midőn a szertartás odáig jutott, hogy az *Agnus* hymnuszt kezdték énekelni, a királynét az oltár elé vezették, hol mennyezet alatt alsó ruhájáig vetkőztetve, aranyszövetű, a jobb karon és hátán nyitott, a testet mez nélkül mutató díszkontöst, föléje piros arany díszpalástot öltöttek«. A főoltár előtt a király és királyné térdre borultak, a püspökök s a többi papok a szokásos szertartásokkal mindkettőjüket megáldották. »Miután a királyné a szertartás szokott módja szerint hitet esküvék a keresztyén egyháznak: jobb karja szentelt olajjal és balzsammal megkenetik. A nádor megkérdi a királytól, akarja-e, hogy a királyné megkoronáztassék? A király akarátát nyilvánítván, a nádor s a többi főurak a koronát a királyné fejére teszik«. — Buda alá vasárnap reggel érkeztek. »A város falain kívül legelőbb a zsidók jövének. Elöl egy előkelő agg zsidó lovon, kezében szablyával, min ezüsttel tele edény függött. Ebben tíz font ezüst vala. Mellette fia lovagolt szintén ezüst karddal és edénynyel. Utánok huszonnégy lovag, mind sötét piros öltözetben és három-három strucztoállal süvegeiken. Ezeket más kétszáz zsidó követte gyalog, piros zászlóval, a zászlón öt-körmös bagoly láb, alatta két arany csillag, fölül aranyhímzésű zsidó süveg. A zsidók mind ephodot viseltek fejükön; a mennyezet alatt álló öregeket ifjak vevék körül s mihelyt a királyné megérkezett, örvendező kiáltozással vitték eléje a tizparancsot.«

Az ilyes szemet vakító látványok nem voltak csupán dísznek tartogatva a kivételes alkalmakra. Maga a mindennapi élet is színgazdag és festői. A követek fogadása az udvarnál, a vadászat éjjel, fáklyavilágnál, az utazás megannyi alkalom volt, hogy a mai izlés szerint szertelen, néha éppen bizarr pompát fejtsenek ki. Mátyás uralkodása beleesik a renaissance-nak nevezett szellemi áramlat korába, a mikor az ember egyetemesebb életet élt a mainál. Ekkor még az ember testi szervezete erős,

üzeges; fáradság nélkül bírja a munkát és undor nélkül a gyönyört. Szelleme nem annyira mély, mint inkább fogékony és mohó. Ezért tudja páratlanul élvezni a fölfedezés gyönyörét. Az a mámor, mely a XV. évszáz derekától a XVI. század első pár évtizedén át, két-három ivadék életén keresztül, fogva tartotta a világot, páratlan az emberiség történetében. Az óvilág rombadőlte óta az ember először ismeri föl magát, először jó rá képessé-gére. A középkor egymással marakodó »szemétdombjai«-ból, a »siralomvölgyé«-ből a világ, az élet új paradicsomként tárul szemei elé. A scholasztikus bölcsészet s a theologia által bénított szellem az ántik világ föltakarása által abba a szerencsés állapotba zökken, hogy alkalmas egyaránt remek művek előállítására és élvezésére. Az agy még nem abstrahál, nem sűrít mindent fogalommá; a bölcsész is még képekben gondolkozik: innen a kor festői volta, izléses pompája, szemet kápráztató fénye. A harc még mindennapibb, semhogy az ember teljesen átadhassa magát a kényelemnek, az élet még durva, ezen veszélylyel tele: innen a kor energiája és férfias volta. A tudás még sem bő, sem szabatos: innen a szellem derüje és egyensulya.

Erről a királyról és a leirt korról festett képet *Fraknoi Vilmos* a »Magyar történelmi életrajzok«-tavalai folyamában *Hunyadi Mátyás király* cím alatt. Ez a munka nemcsak legteljesebb életrajza a nagy királynak, de a XV. század második felének is a legszabatosabb monographiája. Szinte fölösleges itt fejtegetnünk, hogy *Fraknoi* úr a magyar történetírásnak milyen talentumos és mennyire érdemes munkása. Csak közelebbről is sok mindennel kötelezte le a magyar történetirodalmat, többek között a »*Monumenta Vaticana*«- című oklevéltár megindításával. Ez az irodalmi nyereség főképen a *Fraknoi* úr buzgalmának köszönhető. Két évtizedre tehető írópályája alatt sok érdekes munkával gazdagította irodalmunkat; de érdekesebbel alig, mint éppen most, megírván ama királynak életét, a ki a királyság eszményét minden más királyunknál tökéletesebben valósította meg s a kinek emléke ezért, a véralkatánál, traditióinál fogva royális magyar nép lelkében ma is, halála után négyszáz esztendővel, páratlanul üde.

Junius.

Egy francia hölgy története.

A Budapesti Hirlap E. jegyű tárczairója szellemes cikkben gúnyolja ki a mai magyar pongyola beszédmódot s nevezetesen azokat az íróinkat, a kik szándékkal gyűjtik össze a korcs szavakat, az idegenből vett mindenféle *li*-ket és *lisés*-eket, mert azt hiszik, hogy ezzel már tüstént roppant víg, eleven és elmés lett az ő stílusuk. Egy »magyar ember történetét« mondja el, attól az időtől fogva, mikor még *cucli*-t dugtak a szájába, *rékli*-t adtak rá, *partelli*-t kötöttek elébe, *strimsfi*-t húztak a lábára, egész addig, mikor már *pantofli*-ban jár, *trotli* lett belőle s úgy találja, hogy ez az egész élet *sifti*. Magyar emberének a története, melyben van vagy százötven, többnyire német szó s »melyben a *li* hú kíséző a bölcsőtől a sirig« igazán elmés nyelvészeti satira, méltó arra, hogy ne csak íróink és journalistáink, hanem mindnyájan megszivleljük. E-nek igaza van, hadjáratot kell indítani e csúnya beszéd ellen s ha mással nem lehet, nevetéssel kell üldözni. Mindez igen helyes s eszem ágában sincs, hogy ellent mondjak E-nek.

De ez az elmés, ügyes felszólalás eszembe juttatott egy más fonákságot, a mi ellen kikelni úgy hiszem még inkább helyén való. Ez a fonákság a duhajkodó beszédmód cultusa, a sujtásos kifejezések és a sallangos szólások hajhászata, a mi a magyarosság örve alatt mind több és több derék ember közös gyönyörűségévé kezd válni. Akármit mond E, a *lisés* kezd kikopni még a közbeszédből is; az irodalomban pedig a *li* soha se volt otthon. Mindig csak félénken s szerényen húzta meg magát egy-egy komoly irodalmi műben; mint

csempész-árút be-belopták néha egy-egy pongyoláskodó cikkekcskébe; de azok az írók, a kik pompázni akartak vele, a kik *ti* segítségével humorizálni erőlködtek, soha se lehettek valami sokan. Mi legalább hiába erőtetjük az emlékező tehetségünket, nem vagyunk özönével a példáknek. Ellenben az a fonákság, melyre célzunk, mind sűrűbben és sűrűbben dugja fel a fejét az irodalomban; akárhány friss keletű cikkben szégyentelenül terpeszkedik előttünk; s immár, úgy látszik, kezd elhatalmasodni a közbeszédben is. S ennek a csúnya szokásnak nincs meg az a mentsége sem, melyre a *ti*, ha nem is bátra, de úgy halkan, félénken hivatkozhatott. A pongyola beszédmód: «ke-nyelmes» volt; tehát csak hanyagság s nem valami természetellenes dolog. A tulipántos kifejezések hajszolása azonban pusztá affektáció. Nincs az az író, a ki erőtetés, keresés nélkül tudna ezen a zsiros vagy mondjuk: zamatos nyelven beszélni; s így ez az «újnyódi» beszédmód csak mesterkéltnél lehet. S nem mondhatni, hogy az ily mesterkedés hozzá tartoznék a köteles artisticus törekvéshez. Mert lehet tiszta magyarsággal szólani e sallangos szólások nélkül is. A magyarosság nem egyértelmű a parasztossággal. S e zamatos kifejezéseknek illő helyükön meg lehet a maguk értéke, de mily visszasan hangzik e sallangos beszéd ott, a hol látni való, hogy az író nem maga a gondolat vezette a zamatos szólásokhoz, hanem ellenkezőleg, a keresett s nehezen megtalált szólásformákba amúgy mesterségesen erőttette bele az író a gondolatokáját! E vadászat a sujtásos szólások után a népszinműben még csak hagyján; de tessék megfigyelni ott, a hol kiáltó ellentétben áll a tárgy természetével. Ime «egy francia hölgy története» a divatos előadásban. Ha nincs is benne szellem, mint volt a mintában, a moralitást ebben is megleti a jóakarátú olvasó s ez a fődolog.

Hol volt, hol nem volt, az operenciás tengeren is túl volt egy szép virágszál, a kinek a híre hét országra szólt. Gyönyörűséges vászonceléd volt az eszemadta, darázsderékű, kőkényszemű. Ennek a helyre leánynak nem volt párja sem a falujában, sem az egész Széneoázban, mert Széneoázországban lakott. De nem úgy hitták, hogy Helyre Kata, hanem úgy, hogy Boljő Klári.

Ez a szép teremtés egy atyjafiával volt elgyűrűzve, a kit úgy hittak, hogy herczeg Blinyi. A vőlegény, úgy szemre, derék egy legény volt, de hej, antul több hamisság lakozott ő benne. Hamis volt annak a zúzaja, de még a tüdeje meg a mája is. Szerette az asszonyt, kiváltképpen a fiatalját, de még az asszonynál is jobban szerette a bankót, kiváltképpen, ha sok volt belőle.

Hát, uramfia, ez a csalaftinta ember egy szép nap megorrontotta, hogy az ő mátkájának voltaképpen nincs egy talpalatnyi földje sem, mivel, hogy a jussá, már nem tudom mikép, de hát elkallódott. Nem maradt szegénynek még egy vörös garasa sem. A dologról nem igen folyt tereferé-szó, még a szegény fehércseléd előtt se kottyantották ki az atyafiai, de hát mondom, az a lesipuskás pedzette, hogy kutya van a kertben. Egyet gondolt, aztán megfordította a szekere rúdját. Belébotlott egy jött-ment emberbe, a kit úgy hittak, hogy Muliné. Látta, hogy ennél a Mulinénál fenéig a tejfel; kapta magát, elkezdett komázni ennek a lányával, a ki majd elvetette Petit, a nagy igyekezetben, hogy princzné lehessen.

Boljőéknél meg várták a jámbort jegybe, gyűrűbe. Vagyis inkább csak Klári várta, mert a vén asszony szükült, hogy semmi se lesz az egészéből. Tudta, hogy már a mi a mátkaságot nézi, a szó-tartásnak ritkán kerül sora, hogy ha a leánynak egyszerre csak nem marad egyebe, mint a rajta való. De volt benne annyi felgondolás, hogy a lányát nem akarta agyon ijeszteni. Az ilyen harmatos fehércseléddel, gondolta magában, szörmentén kell banni; hiszen ha ráfű az ember, hát vége a szegénynek. Egy szó nem sok, annyit se szalasztott ki az egész dologról. Hanem azt nem bánta volna, ha a lánya egy kicsit jobb szemmel néz egy Derblé nevezetű jomódú vásárásra, a ki egy idő óta nagyon búja a házat. A Boljő falamiához számosával látogattak az emberek; de egy se volt közöttük, a ki annyit járta a kastély útját, mint az a bizonyos Derblé nevezetű.

Princz meg grófkisasszony közt nem igen van méltóságnak különbsége, de már egy vásárásra ritkán tud jó szemmel nézni egy

olyan grófkisasszony, a ki telidestele van kevélységgel meg hivalkodással. Klári hát meg se látta a pugrist, ügyet se vetett rá. Mondom, leste a mátkáját.

Nem jött az, lelkem, hanem igenis, előkerült helyette az urhatnám leányzó. Mutatóra akarta rakni a sok gazdagságát, de meg rá is akart csúfolni a szegény Klárirra, a ki a nevelőben lóhátról nézett rá. Hát felhánytorgatta Klárinak, hogy van neki egy határ földje, aztán nem sokat hímezett-hámozott, hanem az orrához dörögölte a szegény leánynak, hogy elszerette a mátkáját. Klári majd ríva fakadt szegényében, de tette magát. Ha te úgy, én is úgy, gondolta magában. Gombház, ha leszakad lesz más!

Hanem azért már majd eltört a mécsese, a mikor egyszerre csak beállit a vaskereskedő. Háztűznézőbe jött, s úgy gondolta, hogy rendben van a szénája. Elmondta, mi járatban van, s egy-egy szercelemmel viselős pillantást vetett Klárirra. Isten neki, fakereszt! — szólamlott meg Klári, s bizonykodott, hogy hozzá megy a vasas némethez.

A lakzit megtartották. Az esketőnek hangosság az öltőruhája, de bezzeg nem volt hangos a Boljőék portája. Se hegedű, se zene nem járta. Muliné meg is orrolta, hogy ámbátor vígasság van, sehoh se hangzik muzsika. De még csak Derblének nyúlt meg igazán az orra, mikor kitudódott, hogy micsoda lakzi volt az! A szép menyasszony reszketett, mint a nyárfalevél... Mikor aztán férjem uram be akart tekinteni a kis kamarába, becsapták az orra előtt az ajtót. Majd ha fagy!

Derblé elképpedt. Megmondta a magáét Klárinak, szemére hányta a csalfaságát, de ezzel aztán el is fogyott a virtussa!

— Kongasd, kongasd, vén robotos — kiáltott fájdalomában s lerogyott a padkára.

Aztán feltápázkodott és így hetvenkedett:

— Szeretek, rubintom, de nem adok neki egy félesztendőt, úgy fogsz táncolni, a hogy én fütyülök.

Herczeg Blinyi, mikor megesküdt a Muliné lányával, elkezdte környékezni Klárit. Pénz volt már, mint a köles; de most már kezdett fájni a foga a szép asszonyra is. Hanem Klári fület mutatott neki. Hátrább az agarakkal! — szólt s még egy pár szót oda mondott neki.

A másik pár jobban megértette egymást. Derblé javában incselkedett Blinyiné asszonysággal, Klárit meg ette a méreg. Valatóra is fogta az asszonyt. De még amannak állott feljebb. Hivalkodott Klári előtt, hogy el fogja szeretni az urát.

— Az ángyod térdjít! — rivallt rá Klári. És mikor a másik sehogy se akart szép szerével tágitani, ajtót mutatott neki és ilyen szólt:

— Czoki!

Blinyiné az uráért sikoltott. Az emberek összeszaladtak. Blinyi elkezdett fenekedni, de a másik csak annyit mondott:

— Csiba!

Vállalta, hogy helyt áll az asszonyáért.

Klári ekkor már szeretett volna kibújni a bőréből, de az ura csak szidalomszóval illette s észre se akarta venni. Hanem aztán, mikor a két ember neki ment egymásnak, Klári meg közibéjük szaladt, hogy az urában kár ne essék valahogy, a vaskereskedő se állhatta tovább, hanem derékon kapta a feleségét s vitte egyenesen a kis kamarába. Még most is élnek, ha meg nem haltak.

*

Dictionariumul e történet megírásához két »tehetséges fiatal író« ujonnan megjelent kötetei szolgáltak. Az egyik író tárczákat ír, a másik novellákat...

Miért választottam éppen a *Vasgyáros* meséjét? Főképen azért, hogy önök még inkább meggyűlöljék ezt a históriát. G.

Sipulusz. Ez a név a magyar irodalomban vigszágot, ötletet, szeretetreméltóságot jelent. Tulajdonosa, ki híressé tette és a ki híret ez álnévnek köszöni: Rákosi Viktor, egy komoly, csaknem marczona arcú fiatal ember, nagy, tudós és újabban mind nagyobbodó homlokkal, melancholikus kis szemekkel. Szakála is à la IV. Henrik harczias, bajusza pedig valósággal huszár kapitányos. Tudvalevő,

hogy a híres humoristák nem épen vidám emberek: ebben tehát szerencsésen üt ki Sipulusz számára az analogia. Neki sem áll jól a mosolygás, mint Thackeraynak. De az analogia tovább való folytatásában nem volna szerencséje a mi magyarunknak: a legszerencsésebb kedély, a legvidámabb ember az egész világon. Természetesen a mi íróvilágunkról van szó, a hol akadsz talán néha nagyobb fantáziájú, előkelőbb izlésű és tanultabb elbeszélőre, de jobbkedvűre, kedvesen bohóbbra, szóval mulattatóbbra és eredetibbre soha. Mondom: eredetibbre, mert azok, kik Sipuluszt Mark Twain utánzással vádolják, tudva, vagy öntudatlan nem mondanak igazat. Olvassák el önök a «Szépirodalmi könyvtár»-ban megjelent legújabb tárcagyűjteményét és a mellett, hogy kitűnően töltenek el egy pár órát meggyőződnek arról, hogy milyen igazságtalanok azok, kik minden újabb magyar íróat bekényszerítenének valami külföldi nagyság köpenyegé alá. Rákosi Viktor nem szorult erre, Marc Twain nélkül is az lett volna ő, a mi: igazi magyar humorista, egy kissé vaskos, nem mindig finom; de ha nem volna ilyen, nem volna ugy a *mienk*, a hogy most az. Így kell nekünk; így is egy egész írói karakter, a mint Sipulusz tárczáiban jelentkezik, ámbár van benne szinte elrejtve és eltitkolva, de eltitkolhatatlanul egy másik író is. Rákosi Viktor, az elbeszélő, érzelmes, gyöngéd, tartalmas és mély. Az epikus igazi hangján beszél el valami mistikus történetet, sonor hangon, alig-alig mondva egy-egy viccset, a míg egyszerre — talán a közepén — beleavatja magát a dologba Sipulusz, a könyelmű, a vidám, és elvágja a dolgot. Mert hát Sipulusznak minden csak tréfa és ezzel a filozofiai elvével sokszor elrontja a Rákosi Viktor dolgát. De hát nem erről akarunk szólni, egy másik, e dolgokban tudósabb kollegánknak lesz módja még e hasábokon Sipuluszról is, Rákosiról is szólni, mi csak azt jelezzük, hogy a «Szépirodalmi könyvtár»-ban megjelentek a Sipulusz tárczái és hogy, fájdalom, könyvkereskedésben nem kaphatók.

Kayserling dr., a pesti izr. hitközség tudós hitszónoka, érdekes monographiát írt hivatalbeli elődjéről, dr. Meisleről, kinek emlékezete ma sem halványult el még hitsorsosai körében. Vonzó előadásban festi Meisel ifjúságát, küzdelmeit; jellemzi őt mint tudóst, mint lelkipásztort és szónokot; újra felidézti azokat a harcokat, melyeket élete utolsó éveiben az orthodoxok ellenében, kik eszközeikben nem igen voltak válogatók, folytatnia kellett és tragikus végét, hirtelen halálát, mely úgy szólván a kathedrán érte utól. Kayserling dr., a milyen tudós theologus, ép oly liberalis szellemű, széles látókörű író, ki bevégzett formatökélylyel, biztos vonásokkal rajzolja hőse alakját és a lezajlott hatvanas évek korpét. A könyv Lipszében jelent meg.

Színházi krónika.

Budapest, január 31.

Intendánsok járása. Az intendáns jön, az intendáns megy, éljen az intendáns! A hivatalos lap mai száma közli Beniczky Ferencz fölmentését és gróf Zichy Géza kinevezését. Napi lapjaink egy része érzékenyen búcsúzik a volt intendánstól és bengáli tűzfényt hint a távozó útjára. A ki jobbat nem tud mondani róla, dicséri finanszképességét. A opera pénztára rendben van és ez a fő. Követik híven a jó öreg Börne filozofiját. «Dicsérd az embereket, fiam és boldogulni fogsz. Minden emberben van valami, a mit dicsérni lehet. Ha szép és buta mint a tők, dicsérd a szépségét; ha fukar, dicsérd a takarékoságát, ha ingatag mint a nád, dicsérd a simülékenységét. Ha semmi elismerendő szellemi tulajdonokat nem bírsz fölfedezni benne, de az étvágya kedvező, dicsérd a gyomrát és az hizelegni fog neki.» Igen, az opera-pénztár rendben van! Az új intendáns kiváló művészi kvalifikációkkal felfegyverkezve lép új hatalmi körébe, kétségkívül be is fogja váltani a hozzá kötött reményeket. Különösen dicsérik nagyúri leereszkedését és — tapintatát.

Szathmáryné. A nemzeti színház kedves mamája elbúcsúzik a közönségtől, melynek számos éven át oly sok kellemes estét szerzett. Nem fogjuk látni többé ezt az élénk szemű, kedves mosolygású asszonyarcot, melynek sohasem hihetjük el igazán a kort, melyet kifejeznie kellett. Öregnek, mamának kellett lennie mindig (legalább mióta mi ismerjük), de az ő öregségében sokszor több volt a

fiatalság mint a körülötte forgolódo fiatalokban. Szelleme kifogyhatatlan volt karakterisztikus vonásokban, fordulatokban, ötletekben. A ki csak egyszer is látta, tudja, hogy egy-egy pillantással, mosolylyal, fejbiccczentéssel, vagy kézmozdulattal mi mindent tudott kifejezni. De hát a kor mégis csak megköveteli a maga jogait és Szathmáryné megvált a szinpadtól, melyet oly híven és oly sok tehetséggel szolgált. Helyét nincs, a ki betöltse: távozásával nélkülöznünk kell majd az öregség derült poézisét a nemzeti színház szinpadán.

Szathmáryné is azon kevesek közé tartozik, kiket az öregség nem rútitott meg. Mindig örültünk, ha játszott, szerettük látni és kedvűs öreg asszonynak mondtuk; sokszor dicsérrőbb jelzővel is emlékeztünk meg róla. Egyénisége annyira szimpatikus, hogy ha kegyetlenséget követett el (már mint a szinpadon); azért sem tudunk rá haragudni. Rendszerint a kelletlen vénasszony, a zsémbes, veszékedő, piperéző, leányát kínálgató és örökké elégedetlen mama szerepét kellett játszania, tehát olyan szerepet, mely többnyire kiállhatatlanná szokta tenni szereplőjét. Mással, ki hasonló szerepet játszik, gyakran vagyunk úgy, hogy ki szeretnők dobni a szinpadról. Szathmáryné mindig szívesen láttuk. Ő oly szimpatikusan tudott kiállhatatlan is lenni, hogy nagy örömmel néztük és tapsoltuk utánán. Mindenki önkénytelenül érezte, hogy itt egy genialis tehetség produkálja magát, mely sohasem szűnik meg vonzónak, szépnek, fiatalnak lenni. Mert Szathmáryné megöregedett ugyan, de genialitása mit sem vesztett fiatalágából.

Mint minden nagy művész, egyszerű eszközökkel kereste a hatást. Körülbelül egyforma alakot személyesített mindig, hanem azért sohasem láttunk tőle két egyforma alakot. Éles szemmel ki tudta keresni az alig észrevehető különböző vonásokat, azokat pointírozta, azokra vetette a fősúlyt és mindig más-más változatban mutatta be magát. Egy legyező a kezében, melyet jobbra-balra forgatott, a ruha formája, a fejnek, kéznek sajátságos (bár egész természetes) tartása, vagy egy-egy szónak különös akcentuálása teljesen elegendő volt a megfelelő karakterisztikus különbség kifejezésére. Egy immár elintéztet *elintézetlen ügyben* látta utoljára e sorok írója. Semmi köze sem volt a drámához, sem ennek ő hozzá. Az volt a feladata, hogy leányát elvigye jobbra-balra és a férfiaknak eldicsérrje, hogy milyen nemes lélek s hogy a szíve még mindig szabad, de a hogy Szathmáryné ezt megtette: már azért is érdemes volt megnézni azt az orvosi recipe szerint megírt darabot. Kitűnően ki tudta használni alakjai komikumát: ő volt talán az egyetlen vén mamája a szinpadnak, ki sohasem bosszantotta a nézőt, kin mindig mulatni kellett öregnek, fiatalnak egyaránt.

Ma este mond búcsút a szinpadnak, melynek változatos világában csaknem félszázadon át élt. Egyik bravourszerepében, *A mamá*-ban lép fel utoljára. Bezzeg ötven évvel ezelőtt más volt a szerepe. Ha összehasonlítjuk, mint nézett ki ötven évvel ezelőtt s hogyan néz ki most: önkénytelenül felsóhajtunk. Szathmáryné fiatal-ságot és szépséget, tehetséget és lelkesedést hozott a szinpadra és ötven év után még nyugodt öregséget, gondatlan jólétet sem visz elonnan! Mert hát nem a külföldön működött Szathmáryné, hol bizonyára egy vagyont szerzett volna. Minálunk — fájdalom! — még úgy van, hogy a ki szépért élve, töltötte el java éveit, végül *ideális* jutalommal kell beérnie. Mulatni fognak ma este a mamán, tapsolni fogják bőven, nagy lesz a dicsőség... és ez többnyire minden, a miben nálunk távozó művészt részesítenek. H.

Az országos színész-iskola növendékei szerdán mutatták be haladásukat a budai várszínházban. «*Az első beteget*» és «*A gyöngéd rokonokat*» adták ügyesen, vervevel, sok tapsot aratva a gyöngéd rokonoktól és ismerősöktől, kik a színházat megtöltötték. Ez úttal nem lehetett panaszuk a jó budaiaknak, hogy már félkilenczkor hazaküldik őket aludni; csonkítatlan, egész színházi estét kaptak. A férfi növendékek közül kitűntek: *Hegedűs Gyula*, *Balla Kálmán*, *Rátónyi Ákos*; a női növendékek közül: *Török Irma*, *Horváth Paula*, *Kükemezei Paulina* és *György Ilona* kisasszonyok. A hálás közönség nem feledkezett meg a növendékek derék tanáráról *Nádairól* sem és zajos ovációkban részesítette.

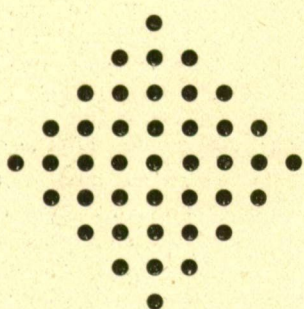
A **Kisfaludy-társaság** szerdai ülését nagy hölgyközönség látogatta ugyanarra, hogy egy pár tarfejű tag a teremből az öltözőbe szorult ki és csöndes áhítattal várta végig, míg benn a program

olvasó-gyöngyeit lepergetik. A t. hölgyközönség nagyobb szolgálatot tett volna az irodalomnak, ha annak idején vagy akkor állja el az ajtókat, mikor egynémely felfújó írói nagyság betuszkolásán mesterkedett a tisztelt frequencia. Verset olvastak *Zichy Gézá*tól és *Apostol Bertalantól*, az utóbbitól egy izetlen, émelygős históriát egy fiatal gyóntató papról, ki egy haldokló asszonyt feloldoz ama bűnétől, hogy gyermekét kitette. E kített gyermek a pap maga. Más halandón, a ki ily Sigwart korabeli zöldséget árul, emberségesen elverik a port, de a jelen esetben büntetés helyett vajás kenyér competál. Szász Károly úr ő méltósága scandalta el a verselményt a hallgató közönség sűrű könyopotyogtatása között. *Degré* Lojzi bácsi egy kellemes quatraine-ről mondott jóízű mesét régi recept szerint. Az isten tartsa meg sokáig! Hosszabban vette igénybe a közönség figyelmét *Bartók* Lajos egy sikerült, mozgalmas drámai részlet felolvasásával. Zárt ülésen elhatározott, hogy egy benyújtott nagyobb terjedelmű Bajza-monográfia iránt kell hangulatot csinálni. Miután a benyújtó nevét egyelőre titokban tartják, nem jogosulatlan az a kérdés, vajjon micsoda meddő pályázat aranyait szánták a nagy ismeretlen jutalmazására?

Thermidor a czíme Sardou új darabjának, mely első előadásán fényes sikert aratott, de a második előadásnál, melyet végig se játszhattak, nagy színházi botrányra és verekedésre adott alkalmat. Izgalmas reactionarius szellemben irt jeleneteket és képeket mutat be Sardou a nagy francia forradalom idejéből. A darab hőse egy La Bussière nevű komédiás, ki a Robespierre alatt börtönbe vetett és halálra ítélt francia színészeket és szízekre menő elítélt aristokratákat megmenti az által, hogy perirataikat elikkasztja. A nézőtér mai republikánusai a szerző forradalomellenes igazságaira felbőszültek, a mi csak azt bizonyítja, hogy türelem dolgában a világ nem nagyot haladt és köztársasági vagy monarchista egyaránt fölsziszszén, ha tyűk-szemére hágnak. Sardou megfogadta, hogy a párizsiaknak nem ír több új darabot.

Bűvös-rejtvény.

SCHWEIGER TIVADAR-tól.

Betű az abc végéről.
Testrészt.
A magyar történelem egy alakja.
Jeles magyar költő.
A nemzeti színház tagja.
Ismert vigjáték-író.
A fecske itt fészkel.
Költők iránya.
Betű az abc elejéről.

A pontok helyébe az alakítandó szavak betűi akként helyezendők el, hogy a leghosszabb keresztsor felülről lefelé és balról jobbra olvasva egy és ugyanazt az értelmet adja,

Heti posta.

Az én dicsekvésem. Az igazság diadaláról álmodozni prózában is igen szép, nemes lelkületre valló dolog; de gyakran mesélik, hogy a mi prózában teljesen meggyőző, abban, ha versbe szedve olvassuk, méltán kételkedünk. Az Ön költeményével is így jártunk. Erényes, vers — de nem szép, mit érünk vele?

«A Demokráciáról». A demokrácia igen régi — és újat Ön sem tud mondani róla.

Budapest. *L. Antonia*. Köszönjük a figyelmeztetést. Mi is elolvastuk *Ssántó* Kálmán úr exspectorációit és úgy találtuk, hogy ez a cikke ép oly elmés, mint egy másik, melyet hónapokkal ezelőtt szerkesztőségünkhöz küldött be közlés végett, de a melylyel olvasóinkat molestálni nem kívántuk. Ha van valami, a mit furcsának találunk, ez azon fölény, melylyel ez az úr Hugo, Heine és Mussetről beszél. Götz von Berlichingen bíraira azt mondta «Esel der Gerechtigkeits». Vannak aesthetikai bírák, a kikre ez szintén ráillik.

Budapest. *G. József*. Eleven, szingazdag festés. Megkapó részletek; de azt hiszszük, az az alak, kinek lelkiismereti furdalásait elemezi ismeri, csak akkor érdekelné bennünket igazán, ha tudnók, hogy miért követte el végzetes cselekedetét. Hogy szándékosan idézte elő a catastrofát, azt Ön sejteti az olvasóval, de az olvasók rendszeren kíváncsiak, a mit nem is lehet zokon venni tőlük és ha elbeszéljük nekik, hogy valaki egy gyárat felrobbantott, azt is szeretnék tudni, hogy mi vitte rá. Ennek elmondásával Ön tartozik az olvasónak és ez azon adósságok közzé tartozik, melyeket az író minden erőlködés nélkül megfizethet. Ha megjegyzésünket acceptálja és segít a bajon, készséggel kiadjuk.

Nem közölhetők: Versek *G. B.* «Dalok», «Válás», «A legszebb ének» stb. — 13. «Régi história három dalban». — *Sz. H.* «Dalok». — *S. M.* «Pistylál», «A fűzfa poéták» stb.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: Kiss József.

Főmunkatárs: Justh Zsigmond.

Bekötési táblák „A HÉT” számára.

Tisztelettel felkérjük azon olvasóinkat, kik kiadó-hivatalunknál bekötési táblákat rendeltek, hogy az értük járó összegeket hova elébb beküldeni sziveskedjenek. A postautánvétel mellett való szállítás complicitább és költségesebb, arról lemondunk. A csomagolási és postaköltségeket mi viseljük. A szétküldést már megkezdjük. A bekötési táblák ára minden kötethez (26 füzet) **1 forint 30 kr.**

The Gresham. A külföldi biztosító társaságok között, melyek nálunk meghonosodtak, egyik se foglalt tért annyira és egyik sem ért el oly fényes eredményeket, mint a «Gresham», melynek idei mérlege jelen számunk borítékán olvasható. A társulat díjtartaléktökéje az utolsó üzleti évben 2 és fél millió forinttal növekedett és egészben meghaladja a 110 millió francot. E szédületes számok legmarkansabb bizonyítékai annak a páratlan bizalomnak, melylyel az egész kontinens közönsége e társaság iránt viseltetik. Ausztriában és Magyarországon, hol a házakban és elsörendű értékekben elhelyezett fedezeti tőke mult évi július hó 30-án nyolcz és fél millióra rugott, a lefolyt üzleti évben esedékes biztosítások fejében 839.929 forintot fizetett a társaság feleinek. Ez adatok mutatják, hogy milyen szilárd alapon nyugszik és milyen eredményeket mutat fel az életbiztosítás terén «A Gresham.»

Egész selyem nyomtatott foulard-okat

1 frt 20 krtól 4 forint 65 krig méterenként (körülbelől 450 különböző mintában) szétküld vég- és darabonként bér- és vámmentesen **Henneberg G.** (cs. kir. udv. szállító) gyári raktára **Zürichben**. Minták haladéktalanul küldetnek. Levelekre Svájcba 10 kros bélyeg ragasztandó.

Különleges orvos
roncsoló toroklob és torokgyík

(Diphtheritis és Croup) ellen

Dr. BORS LAJOS gyermekgyógyász

Király-utca 55. Rendel 2—3.

